

Всеукраїнська загально-політична і літературно-художня газета

КРИМСЬКА СВІТЛЯЩА

<http://svitlytsia.crimea.ua>

№ 1-2 (1783) П'ятниця, 3 січня 2014 р.

Видався з 31 грудня 1992 р.

Ціна договірна

РІЗДВЯНЕ ПОСЛАНИЯ

Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета
Преосвященним архієпископам, єпископам,
пастирям, чесному чернецтву та всім вірним

Української Православної Церкви Київського Патріархату

Дорогі братя і сестри! Христос народився! Славімо Його!

Кожного року ми святкуємо Різдво Христове — найвеличніше свято всього християнства, бо Син Божий, будучи Творцем світу, принизив Себе і став людиною. Що це означає? Це означає, що величний, незображенний і неописаний Бог не тільки наблизився до людини, а, смигнувши Себе до безмежності, з'єднався з людською природою.

Для чого Син Божий втілився і став людиною, у всьому подібною до нас, крім гріха? Треба серйозно задуматися над тим, заради чого Бог став людиною. Може, заради того, щоб дати людям моральний закон? Ні! Бог дав цей закон через Мойсея. Крім того, закон Божий написаний в серці кожної людини: совість є закон Божий. Може, Він прийшов, щоб зіслати хворих, воскрешати мертвих, творити добре діла, захищати бідних і скривдженіх? Ні! І до Нього пророки творили чуда і навіть воскрешали мертвих. Для чого ж тоді Бог зійшов на землю?

Щоб побудувати рай на землі? Ні! Він, будучи Владикою неба і землі, перед словою Якого тримтить усі творіння, народився не в царських палацах, а в печері, куди вифлеємські пастухи заганяли своїх овець. Він навіть не мав житла на землі. «Лисиці мають нори і птахи небесні — гнізда, Син же Людський не має де голови прихилити», — сказав про Себе Христос Спаситель (Мф. 8: 20). На землі неможливо побудувати рай, бо там, де панують гріх і смерть, не може бути ніякого раю.

Тож для чого прийшов Син Божий на землю? І чому народ на Різдвяні свята співає: «Ой, радуйся, земле, Син Божий народився!»? Син Божий зійшов на землю і став людиною, щоб знищити гріх і смерть у людській природі. Він прийшов, щоб примирити людину з Богом. Гріх перших людей суттєво змінив людську природу. І цю зміну ми відчуваємо не тільки в собі, але й в усьому людстві: тіло підкорило собі дух, хоча повинно підпорядковуватися духу. Матеріальні цінності стали вищими за духовні.

Син Божий народився від Пресвятої Діви і став людиною, щоб побудувати Царство Боже, тобто Царство духовне, де панувала б любов, а не ненависть; правда, а не кривда; милосердя, а не жорстокість; мир, а не ворожечя; святість, а не гріх.

Якщо Син Божий став людиною, щоб подолати в людській природі гріх і смерть і побудувати Царство Боже, то чи досяг Він Своєї мети? Досяг! Доказом є християнство, яке змінило світ. Безліч святих в усіх періодах історії людства чи не є доказом перемоги святої над гріхом?! Усе, що є кращого у християнській цивілізації, — все це результат втілення Сина Божого і Його перемоги над гріхом.

Сутність християнства полягає в тому, що дух має підкорити плоть, а не навпаки. Матеріальні цінності повинні підпорядковуватися духовним. Сучасні християни відступили від християнських ідеалів. Панування матеріального в житті як окремої людини, так і в житті сучасної цивілізації в цілому стало ознакою нинішнього віку. Значна частина християн відступили від Христа і християнства.

Людство досягло великих успіхів в науці, технологіях — в усьому, що стосується матеріальних цінностей. Але яким жалюгідним стало духовне життя! Це навіть не потребує доказів, бо ми бачимо бездуховність на кожному кроці, щодня і всюди. І все тому, що християни забули, для чого Син Божий народився і став людиною. Все духовне стало для нас, християн, другорядним, а матеріальні цінності люди поклали в основу свого життя і діяльності. Не дивуйтесь, що діти не шанують батьків, а матері кидають напризволяще своїх дітей, правителі отримують владу не для того, щоб служити благу народу, а своїм власним інтересам. Нехай не виникає у вас питання, чому ми, українці, такі роз'єднані. Об'єднують любов, правда, мир, жертовність, а гріх і всіляке зло — тільки роз'єднують людей.

Братя і сестри! Пам'ятаймо, для чого Син Божий народився від Пресвятої Діви Марії у Вифлеємській печері! А я сердечно вітаю з великим святом Різдва Христового всю українську паству Київського Патріархату, наших братів і сестер Московського Патріархату, всіх християн України, а також українців в Америці і Канаді, Європі і Австралії і по всьому світу. Сердечно вітаю з Різдвом Христовим Президент України Віктора Януковича, уряд, Верховну Раду, українські збройні сили і весь український народ.

Будемо молитися, щоб Господь просвітив наш розум і серця світлом Своєї Премудрості і любові, щоб ніхто з нас ніколи не впадав у відчай. Будемо любити один одного і Україну неліцемірною любов'ю. Не забуваймо, що Бог є любов, і ця любов привела Його на Вифлеємську печеру і на Голгофський хрест.

Христос народився! Славімо Його!
ФІЛАРЕТ, Патріарх Київський і всієї Руси-України

РІЗДВО

Колись, що до християнства, в Україні, у день зимовою сонцестояння люди знали, що це є переломний період у природі. В цей час іде гостра боротьба добра і зла, постають поруч кінці і початок, бо 25 грудня день найкоротший, а ніч — найдовша. Давня людина вважала, що за народними легендами в юні відкривається світ (світ

богів — небесний, світ людини — земний, світ підземних багатств та померлих предків — підземний). 25 грудня сонце вмирає, але потім знову народжувається. Всеслов'янська богиня неба Коляда (коло-сонце) народжується, живе і вмирає щодоби і щороку. За річний цикл сонце проходить той же шлях, що й природа, і людина.
(Продовження на 2-й стор.)

Різдвяні обрядові дії у музеї Олександра Середюка на Волині

УКРАЇНЦІ
МОІ...

РОКИНІВСЬКИЙ МУЗЕЙНИЙ ДОН-КІХОТ

35 років збирає Олександр Миколайович Середюк реліквії української минувшини, які стали житлом Музу селищі Рокині, що в Луцькому районі. Натхненістю історика, завзяттям і обдарованістю, на порожньому місці, з чистого паперу його руками створено справжнє диво. Це — Музей історії сільського господарства Волині, єдиний музей такого типу Україні. Всі експонати він зібрає власноруч, завдяки організаторським зусиллям та чисельним пішими туристично-краєзнавчим походам і експедиціям, мандрівкам і поїздкам, зустрічам із старожилами краю і любителями реліквій. І не один музей, а три: центральна експозиція, що експонується у семи залах в приміщенні Рокинівського будинку культури, експозиції просто неба — «Козацький зимівник» та Музей вітряних млинів у вітраку.

експонувалося, щоб розвинути у відвідувачів живе сприйняття архівного матеріалу.

Крім того, в музеї О. Середюк започаткував вивчення й відтворення родинного і суспільного життя українців, яке супроводжується проведенням різних обрядів. Так, уже кілька років підряд в експозиції просто неба, з ініціативи Олександра Миколайовича, односельчани й гості мають можливість взяти участь у таких святах, як «Андріївські вечори», в обряді «Охризування», трудовому частуванні «Щоб хліб родив», «Різдвяний вечір — свят вечір», «Колядки, щедрівки». «Колодю» — маю на тебе надію», «Ярило — весняне рівнодення», «В ніч на Купала» та інших.

За його сценаріями Волинськими та українськими телеканалами знято відео-стрічки, сюжети, які часто демонструють на телекранах Волинського і республіканського телебачення.

(Продовження на 14-й стор.)

ЗАСНОВНИКИ:
Міністерство культури і туризму України,
Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка,
трудовий колектив підприємства «Об'єднана редакція газети «Кримська світлиця»

За вагомий внесок у справу українського національного відродження, розбудову та зміцнення Української держави редакція газети "Кримська світлиця" нагороджена медаллю Всеукраїнського товариства "Просвіта"

"БУДІВНИЧИЙ УКРАЇНИ"

Головний редактор
Віктор КАЧУЛА

Газета зареєстрована
Міністерством юстиції
України
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 12042-913ПР
від 30.11.2006 р.
Індекс: 90269

Редакція не завжди по-
діляє думки авторів публі-
кацій, відповідальність за
достовірність фактів не-
суть автори.

Рукописи не рецензують-
ся і не повертаються. Ли-
стування з читачами - на
сторінках газети.

Матеріали для друку
приймаються в електрон-
ному вигляді. Редакція
залишає за собою пра-
во скорочувати публі-
кації і редагувати мову.

ТЕЛЕФОНИ:
головного редактора -
(067) 650-14-22
(050) 957-84-40

АДРЕСА РЕДАКЦІЙ:
95006, м. Сімферополь,
вул. Гагаріна, 5,
2-й пов.,
к. 13 - 14
e-mail: kr_svit@meta.ua
http://svitlytsia.crimea.ua

Друкарня: ТОВ «ВПК
«Експрес-Поліграф»
вул. Фрунзе, 47-б
м. Київ, 04080
Тираж — 2000

ВИДАВЕЦЬ -
ДП «Національне
газетно-журнальне
видавництво»
Генеральний директор
Олеся БІЛАШ
03040, м. Київ,
вул. Васильківська, 1,
тел./факс
(044) 498-23-65
Р/р 37128003000584
в УДКСУ у м. Київ
МФО 820019
код ЄДРПОУ 16482679
E-mail:
vidavnictvo@gmail.com

ЗНАКОВІ ПОДІЇ РОКУ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ

Знаковими подіями культурного життя України року, що минув, стало включення наших об'єктів до списків всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та нематеріальної культурної спадщини людства, а також проведення дитячого пісенного конкурсу «Євробачення-2013», за результатами якого представниця України посіла друге місце. Про це заявив віце-прем'єр-міністр України Костянтин Грищенко на брифінгу в Кабінеті Міністрів, підбиваючи підсумки року у сфері культури.

За його словами, важливою подією стало і внесення до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО двох об'єктів від України - це «Стародавнє місто Херсонес Таврійський і його хора» та «Дерев'яні церкви Карпатського регіону України і Польщі» (спільна українсько-польська номінація, до складу якої

входять 16 церков - по 8 від України та Польщі). А у грудні ЮНЕСКО ухвалило рішення про включення до Списку нематеріальної культурної спадщини людства першого українського об'єкта - Петриківського розпису.

Крім того, віце-прем'єр наголосив, що у липні Київ став центром масштабних святкувань 1025-ї річниці хрещення Київської Русі. На головні урочистості до столиці України прибули президенти Росії, Молдови та Сербії, іноземні делегації, а також представники 9 з 15 помісних православних церков світу.

При цьому віце-прем'єр наголосив, що бюджетне фінансування сфери культури, попри наслідки економічної кризи, було становим, не було допущено заборгованості із заробітної плати, стипендій, харчування в бюджетних установах і закладах, безпосередньо підпорядкованих Міністерству культури. Водночас мінімальна заробітна плата в галузі поетапно підвищувалася.

(Закінчення.)

Поч. на 1-й стор.)
Тоді людина вірила, що своїми магічними діями, обрядовими піснями, заклинаннями вона може допомогти природі, Сонцю в боротьбі з темними силами. І Колядя — це перше свято на честь Сонця в річному циклі, нею починаються зимові хліборобські свяtkи. Різдво святкується у 15-й день після найдовшої ночі.

У різдвяних звичаях раніше і сьогодні бачимо ряд дохристиянських елементів, які мали своє призначення в тому, що закликали добрий урожай у наступному році, багатство і добробут господарям, щастя і здоров'я всім членам родини. Про все це співася в колядках. Колядки — це архітвори українського народу, і самобутність їхня в тому, що в них гармонійно поєднується давнє і нове, загальнолюдське і національне, релігійне і світське. Інакше кажучи, колядка — це величальна пісня на честь Колядя, тобто Небесної матері новонародженого Сонця, матері Світла. Колядда славить початок нового річного кола обертання Землі навколо Сонця. Колядда — батько — уособлення Сонячного Хліборобського Духа. Недарма сніп пшениці («дідух») із застремленою ложкою за перевеслом вноситься в оселю тільки господарем перед вечерею, ставиться на поченому місці — на по-
кутті, під образами.

Покуття — найпочесніше місце в хаті і завжди знаходиться у тому кутку, що до сходу сонця. Господар за традицією бажає всій родині радісних свят, здоров'я, щастя. «Дідух» з прадавніх часів уособлював дух предків, які приходять на Різдво у гості. А ще «дідух» — це священний культ хліба, возвеличення працьовитих господарів. До святвечірніх символів належать кутя, сіно, зубчики часнику, смічки, колома, горіхи, ласощі для дітей. Відродити у дітей пошанування до членів родини, які збиралася за одним столом і ділала святкові страви навіть з тими, хто знаходиться далеко від отчого порога, і з тими, хто не дочекався спільноФ відразу, дуже важливо сьогодні.

Є ще інші, церковне, тлумачення відзначення Різдвяних свят. Різдвяна свята — це сподuka трьох свят.

Перший день — це свято Різдва Христового, тобто народження Святого дитяти — Ісуса, який прийшов, щоб відкупити рід людський через непослух наших прапорів. Різдво Христове — це найважливіша подія в історії людського роду, бо вона започаткувала християнську добу і стала висхідною точкою, від якої означаємо події світу. Від Різдва взяли свій початок і основу Богозавіння, Великден, Вознесіння та ін.

Другого дня свята відзначається Собор Пресвятої Богородиці. В службі цього дня церква звертає увагу на найближчих осіб Ісуса — Пречисту Діву Марію та св. Йосипа. В цей день свята родина втекла до Єгипту, щоб врятувати від

смерті Ісуса.

Третього дня — свято Первомученика Степана, який загинув за віру в Христя: це тлумачення виникло із прийняттям християнства.

КОЛЯДА

Колядувати ходять діти, дорослі парубки та дівчата, люди старшого віку. Колядувати починають не в усіх місцевостях України одночасно: на Покутті діти ідуть колядувати вже на Святий вечір; на Слобожанщині (колишній Гетьманщина) та на Гуцульщині — у перший день Різдва Христового, піс-

за балюстрадою відбувається містерія: це — Віфелем. На нижньому поверсі трон царя Ірода; долівку обkleено хутром для того, щоб не видно було щілин, якими рухаються ляльки. Кожну ляльку прикріплено до дроту; під долівкою є кінець цього дроту: за цей кінець, придергуючи ляльку, вертепник вводить її в двері і водить у напрямку, який для неї необхідний. Розмова від імені ляльок відбувається поміж діячками, співаками і бурсаками то пискливим голосом, то басом — відповідно до потреби. Вся друга частина вистав відбувається на нижньому поверсі.

Що ж до тексту вертепної драми, то це — цікаве поєдання книжних елементів з елементами народними. Вертепна драма складається з двох частин: різдвяної драми і механічно приєднаної до неї сатирично-побутової інтермедії. Перша частина вертепу, що зв'язується «святою», — більш-менш стійка, а друга, народна, змінюється в залежності від місцевих умов, історичного періоду та здійнностей самого вертепника.

Обидві частини — «свята» і народна — різняться між собою ще й мовою. Перша частина написана старою «книжною» мовою з великою кількістю церковнослов'янізмів, а друга — створена народом і мало чим різняться від сучасної української мови.

ДОБРИЙ ВЕЧІР ТОБІ

Добрий вечір тобі,
Пане господарю.
Радуйся,
Ой радуйся, земле, —
Син Божий народився.
Ta печіть калачі
З ярої пшениці.
Застілайте столи
Ta все скатертями.
Прийшли до нас, прийшли
три празничні гости.
Перший ото празник —
Святое Рождество.
Другий ото празник —
Святое Васілія.
Третій ото празник —
Святе Водохреще.
Радуйся,
Ой радуйся, земле, —
Син Божий народився.

ля того, як у церкві скінчиться богослужіння; на Західному Поділлі ідуть колядувати на другий день свят уранці.

Колядувати діти, дорослі парубки та дівчата, а на Галичині інколи колядують і газди, але по всій Україні першими йдуть колядувати діти. На Великій Україні діти носять вечерю до своїх близьких родичів: онуки — до баби й діда, племінники — до тітки і дядька, хрещеники — до хрещених батьків.

ВЕРТЕП

У день Різдва Христового грамотні міщани, дяки, школянки та церковні співаки збиралася і носили по хатах відомий театр під назвою вертеп.

Походження вертепу можна віднести до часів гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного, до 1600-1620 років, коли цей гетьман відновив Київську братську школу і Академію. Польсько-український етнограф Еразм Ізопольський стверджує, що вертеп в Україні виник і найбільше поширився в 1591-1639 роках.

Отже, маємо підстави вважати, що вже в XVII ст. виставляли на Різдво вертепну драму — це був загальнолюдський і по всій Україні поширений звичай. Ale якщо вертеп взагалі ми маємо згадки в нашій літературі з XVII ст., то тексти вертепної драми дійшли до нас тільки з другої половини XVIII ст. Причина цього криється, мабуть, в «усній традиції» вертепної драми. Текст вертепу напевно знали всі бурсаки, дяки та співаки в тодішній Україні, а тому записувати та ще й зберігати текст вертепу не було потреби.

Микола Маркевич докладно описав вертеп другої половини XIX ст. «Наш вертеп є похідний будиночок з двома поверхами. Зроблений він зтоненічих дощок і картону. Верхній поверх має балюстраду,

З потоку життя

«ЯРМАРОК ІДЕЙ ДЛЯ КУЛЬТУРИ»: ЕКСПЕРТИ ВІДБРАЛИ КРАЩІ КОНКУРСНІ ПРОЕКТИ

Наприкінці минулого року в інформаційному агентстві УКРІНФОРМ за участі міністра культури України Леоніда Новохатька відбулося відкрите засідання Експертної ради з визначення найцікавіших проектів «Ярмарку ідей для культури». Конкурс проектів ініційовано міністром культури України Леонідом Новохатьком для зачленення громадського сектору до спільної реалізації державної політики у сфері культури.

«Це перший крок у дуже важливій ініціативі — можливості спільної реалізації культурної стратегії всім суспільством — державними і недержавними організаціями, міжтям, творчими спілками, просто небайдужими громадянами», — наголосив Леонід Новохатько, відкриваючи засідання Експертної ради.

Під час засідання міністр та незалежні експерти: Олег Вергеліс, Єгор Бенкendorf, Кирило Кашліков, Віктор Хаматов, Дмитро Стус, Олександр Буценко, розглянули 29 проектів, попередньо відібраних (під час первого туру) із 132 заявок, що надійшли на адресу організаторів конкурсу з кінця вересня до середини листопада поточного року. Участь у обговоренні визначених культурних ініціатив також взяли автори проектів, які безпосередньо презентували свої напрацювання.

Для обговорення у відкритому форматі було відібрано роботи, які, насамперед, були: підтримані двома і більш експертами; адресовані людям з особливими потребами.

Остаточний вибір переможців конкурсу «Ярмарок ідей для культури» ще попереду. Проектів-переможці будуть оприлюднені на офіційному веб-сайті міністерства та внесені до плану роботи відомства на наступний рік. Таким чином реалізації вибраних проектів буде надана підтримка Міністерства культури, яка включатиме в себе не лише фінансову, а й організаційну сторони.

З НОВИМ РОКОМ! З РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ, «СВІТЛИЧАНИ!»

На фото — Богдана Процак, яка два десятиліття була головою Союзу українок в м. Севастополі. Пані Богдана посприяла передплаті 27 примірників газети «Кримська світлиця» на 2014 рік союзянкамі міста та родичам на Тернопільщині. Сердечно дякуємо, шановна Богдано Михайлівно!

НАСТУПНИЙ НОМЕР «KC» ВЙДЕ 17 СІЧНЯ.

Міністерства пові

ОТОЧЕННЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Шевченко і Куліш. Про взаємостосунки цих воїстину геніальних українців написано чимало. Вони — сперечалися, сварилися, мирилися й товаришували, але однозначно — шанували один одного й це було взаємно. Вони разом брали участь у діяльності Кирило-Мефодіївського товариства. Шевченко позитивно оцінив перше видання «Граматики» Куліша і особливо його «Записки о Южной Руси». Появу «Кобзаря» і «Гайдамаків» Куліш зустрів прихильно, але відразу ж почав нав'язувати Шевченкові свої ідейно-естетичні уподобання. Він радив внести значні виправлення в текст «Катерини», «Івана Підкови», «До Основ'яненка». Майже всі його поради Шевченко відхилив. Це були перші ознаки ідейно-художніх розходжень, що поступово розвели їх. Хоча і за життя Кобзаря, і особливо після його смерті П. Куліш багато зробив для збереження літературного спадку Тараса Шевченка.

Нагадаю трохи біографії: Куліш Пантелеїмон Олександрович (літературний псевдонім — Хуторянин, Панько Казюка, Данило Юс та ін.; 1819–1897) — письменник, історик, фольклорист, етнограф, критик і перекладач. Чоловік письменниці Ганни Барвінок — Олександри Михайлівни Білозерської; 1828–1911.

Розповідати про Тараса Шевченка як художника та поета й не згадати про зустріч Шевченка й Панько Куліша в Києві 1843 року неможливо — приятелі відвідали багато історичних місць, які Тарас замалював, вели задушевні бесіди — вулиці й набережна Дніпра це пам'ятують. Вже при першій зустрічі, за свідченням Куліша, виявилися їхні різні характеристи. Шевченкові «не здалась до смаку... аристократичність Куліша», а Куліш «не зовсім уподобав Шевченка». Про своє ставлення до поета П. Куліш писав: «Можна сказати, що це зійшовся низовий курінний січовик із городовим козаком-кармазинником. А були справді вони представителі двох половин козаччини. Шевченко репрезентував собою правобережну козачину, що після Андрушівського договору зосталась без старшини й опинилася під лядською кормилою, що втікала на Січ, а з Січів верталась у панські добра гайдамаками»...

Дослідники сперечаються, коли мова заходить про час і місце їхньої зустрічі: в «Шевченківському словнику» читаємо, що Панько й Тарас «...познайомилися в 1843 році» — не вказано ні місця, ані числа й місяця. Іван Дзюба в книзі «Тарас Шевченко. Життя і творчість» пише: «Вже в перші дні перебування в Києві Шевченко знайомиться з Пантелеїмоном Олександровичем Кулішем (1819–1897), і це була доленона для обох зустріч» (Дзюба І. Тарас Шевченко. Життя і творчість. — К., 2008. — С. 204).

Як дослідив Петро Жур, зустріч Шевченка й Куліша відбулася в «Старому Києві, неподалік від Софійського собору, де мешкав Панько. Стіни своєї кімнати Куліш розмальовував людськими постатями, країщ учнів нагороджував власними малюнками. У цій кімнаті й застав Шевченко Панько за мольбертом. На поетові був парусиновий балахон і картуз, що зсувається на потиличу, подібно до козацького шлика. Куліш згадував:

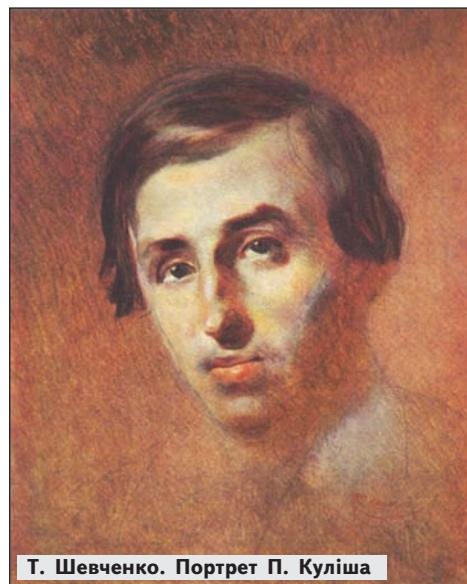
— А вгадайте, хто? — це були перші Тарасові слова, промовлені ним чарівно-веселим і безтурботним голосом, що ним захоплювались і жінки, і діти. Мабуть, Куліш уже зінав про приїзд Тараса Григоровича до Києва, тому одразу ж догадався, хто завітав:

«Я відповів:
— Шевченко.

— Він, — відповів Тарас, засміявши так, як сміються наші молодиці. Вусів тоді не було ще в нього, і в усному обличчі багато було жіночого» (Жур П. Шевченківський Київ. — К., 1991. — С. 30).

Професор Григорій Сергієнко в історико-біографічному нарисі «Шевченко і Київ» також, не вказуючи часу й місця, тільки додає суттєву інформацію про «посередника» зустрічі: «За рекомендацією і посередництвом М. О. Максимовича відбулося знайомство Тараса Шевченка з Пантелеїмоном Кулішем, який тоді учителював у Києві — викладав історію та географію в поїтівському училищі на Подолі», але й це неточно.

Шевченкознавець Микола Шудря (1935–2012) в документальній розвідці «З ким іхав Кобзар на Вкраїну?» стверджує, що вперше зустрілися й потоварищували Шевченко й Куліш «...на Графській вулиці (колишня садиба господаря Молдови, графа Костянтина Іспіланта). — В. Ж.) над проваллям, у районі столичної станції метро «Арсенальна» (Шудря М. З

Т. Шевченко. Портрет П. Куліша

жна віднести до другої половини XVIII століття, в документах є data 1771 рік і назва єдиної там вулиці «Панкова». А Графська вулиця знаходилася, де нинішня Анищенка.

Олександр Анищенко (1879–1918) — робітник заводу «Арсенал», який загинув під час Січневого повстання; похований на Байковому некрополі. Але перед цим тут була вулиця Левандовська. Мешкали ж Куліш і Чуйкевич справді у Графському провулку, але... на початку 1840-го року, як засвідчено про це в коментарі листа П. Чуйкевича до П. Куліша.

На час приїзду Шевченка до Києва ані вулиці чи провулку Графського вже не було, місцевість «зачистили», виконуючи вказівку губернатора, — розпочалося будівництво Київської фортеці. Проектом, затвердженім Миколою I, передбачалося на цій території розмістити укріплення разом з еспланадою на площі 1000 гектарів. Для її спорудження впродовж 1832–1842 років знесено 533 будинки: за роки зведення захисних споруд розібрано 1180 будинків. Під час упорядкування місцевості поблизу фортечних споруд прокладено вулицю в урочищі Провалля. Про це є в донесенні Київської губернської будівельної дорожньої комісії: «...среди прочих... повелеть соизволил... улицу против новой казармы на Провалье провести по тому направлению, которое было предложено». З другої половини XIX століття вулиця відома вже під назвою «Козловська» — за ім'ям одного з перших

11 червня). До речі, в Києві митець розпочав малювати олійними фарбами портрет Пантелеїмона Куліша, але завершити не встиг. А їхня перша зустріч відбулася на Житомирській вулиці, в будинку полковници Михеєвої. Куліш так розповів про цю радісну мить: «Ввіходить хтось... у полотняному пальті.

— Здорови були. А вгадайте — хто?

— Хто ж, як не Шевченко? (А ніколи не бачив його й намальованого).

— Він і є! Чи нема у вас чарки горілки?

Тут уже й пішло справдешнє січове балакання, а далі й співи (Шевченко мав голос пречудовий, а Куліш знов незліченну силу пісень. В. Ж.). Почали потім йдти навколо Києва, рисувати, рибу за Дніпром варити» (Куліш П. ПЗТ у 3-х т. — Т.1. — К., 2005. — С. 37).

Без сумніву, Шевченко ділився з Кулішем задумом видання альбому «Живописная Украина», в проспекті вказано Панькове ім'я як співробітника. Приблизно тоді ж, 1843 року, художник познайомився з польським критиком і письменником Михаюм Грабовським (1804–1863), бо його ім'я теж є в задумі альбому. Проте, що Грабовський не тільки втасманий у плані Тараса Шевченка, а й мав бути причетний до написання пояснювальних текстів і передплати, свідчить лист Куліша до Шевченка з Києва 5 червня 1844 року: «Присилайте Ваші картинки в Чигирин з надписом: «Михаилу Грабовскому». Я в його буду, і він знатиме, куди мені їх переслати, да роз-

ЛУКАВИЙ ДРУГ ШЕВЧЕНКА

ким іхав Кобзар на Вкраїну // Демократична Україна, 1995. — 18 листоп.). Тут, у будинку Функе, разом з Паньком жив його воронезький земляк і задушевний приятель, студент університету Петро Чуйкевич (1818–1874), який народився у містечку Вороніж Глухівського повіту Чернігівської губернії (нині селище міського типу Шосткинського району Сумської області).

Для встановлення обставин зустрічі двох класиків української культури розбераємося докладно й звернемося до спогадів. Коли 1839 року Пантелеїмон Куліш вступив до університету св. Володимира, студенти навчалися в найнятих приміщеннях на Печерську: в будинку «Присутственных місць» (нині Міністерство внутрішніх справ, столична вулиця Богомольця, 10), навпроти Царського (нині Маріїнського) палацу, та в маєтку генерала Бегенєва (1724–1791) на вулиці Інститутській над Хрешчатиком (нині Міжнародний центр культури і мистецтв). У зв'язку з будівництвом корпусу для університету через вали й руїни храму святої Ірини почали прокладати вулицю Володимирську.

Мешканці лівого берега Дніпра прибували до Києва Десною й Дніпром. Ось що читаємо в спогадах Кулішевого земляка Михаїла Чалого: «В 1840 р. наступила моя очередь поступати в університет. Приехав в Киев по Днепру на лодке из Остерского уезда, я пристал на Подоле напротив Бурсы и отправился искать земляков... Скоро отыскал я квартиру своих северян Кулиша и Чуйкевича. Неразлучные друзья-земляки жили на Графском переулке, позади известного в то время винного магазина Финке над Провалем» (Чалый М. Жизнь и произведения Тараса Шевченко. — К., 1882. — С. 32). Ця місцевість між Маріїнським палацом і спуском до Дніпра біля Аскольдової могили змінилася, як згадує сучасник, уже через десяток років, останній будинок «присутственных мест» розібрано 1853 року, починаючи з 1840 року — територію «було не узнатъ».

П. Куліш, як пише шевченкознавець П.

Жур і повторюють його припущення інші дослідники, мешкав «біля Софійського собору» не в 1843 році, а в 20-х числах 1855 року, коли приїхав до Києва без дружини й поселився в Старому місті, у «флігелі будинку Мартинова». Вже звідси Панько пише записку В. Тарновському-молодшому, просить відрядити когось придбати три сажні дров, а також «...послати на Подол живописцу Сенчиле в дворянське училище, чтобы забрать у него купленную для меня посуду и перевезти на мою квартиру»

Так коли ж і де зустрілися Куліш і Шевченко в Києві? Якщо вірити Панькові, тому, що під його записом пісні «Да все луги, все береги, ніде води напитися»: «1843, июня 13, в ночи на плыту, на Днепре против Межигорского монастыря», то цим і зафіксована дата перебування Тараса в Межигір'ї. А значить, найімовірнішу дату зустрічі Шевченка й Куліша найдоречніше запам'ятати як «9 червня 1843 року». Це відповідає й повідомленню в газеті «Киевские ведомости» про дні приїзу Андрія Стороженка з поетом до Києва (від 4 до

толкуйте мені хорошенко, що й я ви хочете робити; а то не второпаю, що для вас компонувати».

Про кіївську адресу Михаїла Грабовського дізнаємося зі статті Михаїла Максимовича «О месте церкви св. Андрея». Вчений, згадуючи древній храм Святого Симеона, розповідає, що він стояв напроти того місця, де сад А. Муравйова межує з садибою покійного Михаїла Грабовського, тобто — вгорі Андріївського узвозу ліворуч, як спускатися на Подол. Тут бував Куліш, ймовірно, заходив і Шевченко...

Тоді ж Шевченко й Куліш їздили до Межигірського монастиря, про що є запис в альбомі митця, відвідали Києво-Печерську Лавру, Видубицький монастир, ловили рибу на Дніпрі й записували народні пісні. Щоб опинитися по той бік Дніпра, в Межигір'ї з давнім монастирем і фаянсовою фабрикою, треба, насамперед, пройхати кіївським Подолом й околицями до Вишгороду, а там уже, пройшовши берегом, дочекатися перевозу через річку. Дорогою мандрівників могла принадити мальовнича садиба господаря маєтку «Кінь-Груст» Платона Лукашевича (1772–1845).

(Продовження на 5-й стор.)

Чернігівщина, село Олеїнівка. Могила П. Куліша

Вона вирізнялася не тільки своєю чарівністю з-поміж зелених дач і заміських будиночків, а й гостинністю «поважного лагідного дідка», який дозволяв усім, за незначну плату, гуляти в садах і оранжереях, милуватися білими лебедями на ставку, відпочивати в альтанках, слухати музику військового оркестру й з висоти Княжої гори оглядати сховані у мареві Київ. Своїх відвідувачів пан Лукашевич неодмінно запрошуває до кімнати пити чай і кисляк, смакувати цукерками й орнадом.

Не розбудованою, майже ще пустелею була в сорокових роках XIX сторіччя «Кинь — Грусть». Платон Лукашевич відкупив маєток ще 1838 року в генерала Бегічева після випуску небожем збірки «Малороссийские и червонорусские народные думы и песни». Ця особа не могла не цікавити Куліша і Шевченка й Сенчилла-Степановського, йони, прямуючи до Межигірського монастиря, звичайно, ненадовго засталися в Лукашевича.

26 листопада 1844 року Тарас Шевченко написав у листі до приятеля, генерал-майора Якова Кухаренка (1800—1862): «Був я утірок на Україні — був у Межигірського Спаса. І на Хортиці, скрізь був і все плакав, сплюндували нашу Україну прохлята німota з москалями» (Шевченко Т. ПЗТ у 12-ти т. — Т. 6. — К., 2003. — С. 31). Пізніше з'явився щоденниковий запис у «Журналі»: «Сего дня я, как и вчера, точно так же рано пришел на огород, долго лежал под вербою, слухал иволгу и, наконец, заснул. Видел во сне Межигорского Спаса, Дзвонковую криницю и по-

рідним українським словом сю далеку землю. Такий поет, як Шевченко, не одним українцям рідний. Де б він не вмер на великом слов'янському мирові, чи в Сербії, чи в Болгарії, чи в Чехах, — всюди він був би між своїми. Боявся еси, Тарасе, що вмреш на чужині, між чужими людьми. Отже, ні! Посеред рідної великої сім'ї спочив ти одпочинком вічним. Ні в кого з українців не було такої сім'ї, як у тебе; нікого так, як тебе, на той світ не проводжали. Були в нас на Вкраїні велики воїни, були велики правителі, а ти став вище всіх іх, і сім'я рідна в тебе найбільша. Ти-бо, Тарасе, вчив нас не людей із сього світу згоняти, не городи й села опановувати: ти вчив нас правди святої животворящої. От за сю-то науку зібралися до тебе усіх язиків люди, як діти до рідного батька; через сю твою науку став ти всім ім' рідний, і проводжають тебе на той світ з плачем і жалем великим. Дякуємо Богу святыmu, що живемо не в такий вік, що за слово правди людей на хрестах розпинали або на кострах палили. Не в катакомбах, не в вертепах зібралися ми славити великого чоловіка за його науку праведну: зібралися ми серед білого дня, серед столиці великої, і всео громадою складаємо йому нашу ширу дяку за його животворне слово! Радуйся ж, Тарасе, що спочив ти не на чужині, бо немає для тебе чужини на всій Слов'янщині — і не чужі люди тебе ховають, бо всяка добра і розумна душа — тобі рідна. Бажав еси, Тарасе, щоб тебе поховали над Дніпром-Славутою: ти ж бо його любив і малював і голосно прославив. Маємо в Бозі надію,

ЛЮБІТЬ ЙІ ВО ВРЕМЯ ЛЮТЕ...

Думка про пам'ятник Т. Шевченку вперше виникла одразу ж по його смерті. Вже під час похорону студенти Київського університету в своїх промовах висловлювали мрії про час, коли «над могилою цього великого мужа возвдвигнеться пам'ятник, що буде свідчити про славу його».

Через деякий час простий дерев'яний хрест над могилою поета на Чернечій горі звалився. 1883 року брат Тараса Шевченка, Варфоломій, подолавши багато труднощів, нарешті одержав від київського губернатора дозвіл поставити нового хреста. Хрест пам'ятник заввишки в 6 м був вилитий з чавуну в Києві у грудні 1883 року.

З одного боку на хресті були дати народження й смерті поета, а з іншого — Шевченкові слова:

*Свою Україну любіть,
Любіть й... Во время люті
В останню тяжку минулу
За неї Господа моліть.*

Генерал-губернатор наказав затримати видачу хреста з ліварні, поки не буде знищено «крамольні слова».

Як свідчать останні події, українська влада бойтися до цього часу того, що ми будемо любити свою Україну, а прояви любові до неї вважає крамольними.

1901 року Союз літераторів звернувся до міністерства внутрішніх справ за дозволом поставити Т. Шевченку пам'ятник у Києві, але дозволу не дали. Після становлення у 1903 році в Полтаві пам'ятника зачинателю нової української літератури Івану Котляревському логічним постало питання про встановлення пам'ятника і Тарасу Шевченку, який підніяв нову українську літературу на світовий рівень.

17 вересня 1904 року Золотоніська повітова земська управа ухвалила рішення створити спеціальний фонд для збору коштів на побудову пам'ятників Тарасу Шевченкові. Й дозволили збирати кошти лише в межах Золотоніського повіту (у той час Полтавської губернії). Тоді Полтавська губернська земська управа від себе порушила клопотання про дозвіл збирати кошти на пам'ятник по всій Росії. Полтавський губернатор був проти цього, із свого боку просив міністра внутрішніх справ відхилити це клопотання.

15 вересня 1905 року до Київської Думи надійшла пропозиція від гласних-українців придінатися до постанови Золотоніського та Полтавського земств у справі спорудження пам'ятника Т. Шевченку в Києві. Київська Дума визнала за «бажане й необхідне» спорудити такий пам'ятник, обрати комітет і увійти в з'язок із Полтавським та Золотоніським земствами для об'єднаної діяльності. Такий комітет було обрано 27 вересня 1905 року. У квітні 1908 року вже було розпочато збирання коштів на пам'ятник по всій Російській імперії. Об'єднаний комітет почав свою діяльність. До його складу увійшли найвидатніші українські патріоти того часу: М. Коцюбинський, М. Лисенко, М. Грушевський, Є. Чикаленко, В. Симиренко, В. Кричевський, Л. Старицька-Черняхівська, В. Леонтович та інші.

Не зважаючи на запеклий спротив російських шовіністичних та реакційних кіл, Об'єднаний комітет зібрал уже 120 тисяч карбованців. На той час це була дуже велика сума. Встановити пам'ятник планували до 100-річчя Т. Шевченка, але перешкодила війна.

Коли у 1917 році було створеного в Україні Центральну Раду, заступник її голови В. Винниченко намагався зрушити з місця питання про спорудження пам'ятника Т. Шевченку в Києві. Але тодішні обставини були надто несприятливі для цього, а зібрані гроші стали втрачати свою вартість.

1918 року, за гетьманської влади, міністр закордонних справ Д. Дорошенко намагався повернутися до цього питання, але без успіху: Україна була у ногні оборонних воєн і революційних збурень.

Зі спогадів скульптора Леоніда Молодожаніна стало відомо, як радянська влада ставились до спорудження пам'ятника Т. Шевченку: у 1938 році Каганович із Хрушевим приїхали в Ленінград подивитись, який пам'ятник Т. Шевченку створював тоді скульптор М. Манізер. Побачивши скульптуру. Каганович сказав, що «цей Шевченко буде закликати до повалення колгоспного устрою», і разом з Хрушевим розвалив зроблене скульптором.

І все ж пам'ятник Т. Шевченку був створений і встановлений у Києві, в парку навпроти Національного університету, а місце біля нього стало святым для нескорених українців. Там проходять іхні мітинги, народні віча, особливо «во время люті, в останню тяжку минуту».

МИРГОРОДСЬКА ВЕЖА

З ГРАФІТИ СУЧАСНОГО ПАТРІОТА

Вокзал, холодний грудень, колійні мережі, Славетний Миргород. У цей тривожний час Тарасові слова на привокзальній вежі Покликали мене, мов кликав сам Тарас: «Свою Україну любіть, любіть й...
Во время люті...»
Що б він сказав, — о, нам його б тепер почути!
Про нашу Майдан,

про той злочинний чайський наказ.

Про нашу владу, лицемірну і зухвалу,
Шо зневажає гідність нашу — в котрий раз!
Про спротив наш усім прихильникам розвалу, —
Про нас,

про «вільну» Україну

без прикрас?

Висока вежа поблизу Меморіалу,
Звертається щиро до Небес, які без меж.
Вузька стежина поряд в'ється від вокзалу,
Поет-пророк ходив по ній, можливо, теж*.

* У Миргороді Т. Шевченко написав поему і два вірші.

Петро МОСКАЛЕНКО

Миргород — Ялта

Віктор ЖАДЬКО,
заслужений працівник освіти,
професор, письменник, публіцист,
лауреат Міжнародного культурно-наукового фонду Тараса Шевченка
«В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля» (2012), номінант на здобуття
Національної премії ім. Т. Шевченка
Foto автора

Список використаних джерел

Петров В. Т. Шевченко, П. Куліш, В. Білозерський — їх перші стрічі // Україна. — 1925. — Кн. 1—2; Іванченко М. Цей невтомний Куліш // Вітчизна. — 1989. — № 5. — С. 154; Лубко М. Лисянка і відомі діячі культури // Лисянщина. — 1993. — 31 березня. — С. 3; Охріменко П. Тарас Шевченко і Пантелеймон Куліш. — Суми, 1994. — 27 с.; Жадько В. У пам'яті Києва. — К., 2007. — С. 288; Дзюба І. Тарас Шевченко. Життя і творчість. — К., 2008. — С. 677; Куліш П. Слови над гробом Шевченка // «Основа», 1861. — Березень. — С. 5.

«ПЕРЕЙДУТЬ ВІКИ, ...І ЩІЛКИ МОЇ ЗНОВ ПРОКИНУТЬСЯ, ...В СОТНІ ДУШ ЖИВИХ ПЕРЕКИНУТЬСЯ»

Так писав Степан Руданський, називаючи свої вірші «щілками», в одному з них, датованому 17 серпня 1860 року. Писав тоді, коли через рік мав закінчити Петербурзьку медико-хірургічну академію. А його творчий доробок на той час уже налічував не одну сотню поезій різних жанрів. Перебував молодий поет у творчому злеті, але був уже підлітком важкою недугою легенів, спричиненою скрутними життєво-побутовими умовами — постійними нестачами і голодуванням (так виразно змальованими в його автобіографічному вірші «Студент») та ще й мокрим петербурзьким кліматом. Прожити ж на невелику студентську стипендію (та її призначену через рік навчання, бо лише 1856 року за заявою Руданського до Подільської духовної консисторії, він, будучи сином священика, дістав звільнення від духовного звання і вже як людина цивільна мав право на неї) було дуже важко. Батько ж його, Хомутинський священик, відмовився допомагати синові матеріально. Це сталося після того, як Степана Руданського, першого учня-відмінника — випускника Кам'янеч-Подільської духовної семінарії, було направлено до Петербурзької духовної академії, а він, всупереч батьківському бажанню, вирішив стати не духовною особою, а зайнятися медициною. Мабуть, інтерес same до медицини виник у нього під час навчання ще в семінарії, коли в цих закладах з метою наближення їхніх навчальних програм до світських одним із нововведень предметів, крім природознавства, сільського господарства та інших, стала й медицина, якою, певно, захопився юний семінарист.

Тож, зважаючи на свою хворобу і розмірковуючи про майбутнє працевлаштування після закінчення академії, Руданський за порадою лікарів і перш за все відомого вченого, професора-терапевта С. П. Боткіна, який викладав тоді в цьому закладі медицину і лікував свого студента, подав заяву до конференції (керівництва) Імператорської медико-хірургічної академії з проханням посприяти призначенню його лікарем десь на півдні країни. Конференція академії в свою чергу звернулася до Медичного департаменту Міністерства внутрішніх справ з відповідним клопотанням, зазначивши, що Руданський добре навчався і після завершення навчання може з користю працювати на довіреній йому посаді.

За відповідним наказом медичного департаменту прохання керівництва академії було задоволене, і Руданський отримав призначення на посаду міського лікаря Ялти, яка тоді входила до Таврійської губернії. Приступивши до роботи він мав з 1 серпня 1861 року, однак до місця служби прибув із запізненням, через що не отримав належної йому грошової підтримки. Перед дорогою до Ялти Руданський відвідав матір та родичів у рідних Хомутинцях, а потім рушив до Криму через Одесу, де зустрівся з друзями, з якими знається ще в Петербурзі, — композитором і перекладачем П. Ніщинським та художником, який вчився разом з Тарасом Шевченком у Петербурзькій академії мистецтв і навіть квартирував із ним в одній кімнаті, — Віктором Ковалевим.

На кримську землю, що стала Руданському прихистком до останніх днів життя, він ступив 20 жовтня у Севастополі, куди приплив пароплавом з Одеси. Далі вирушив до Сімферополя, де пробув до 24, а 25 і 26 жовтня добирався вже до Ялти цілих два дні, бо через нестачу грошей, щоб заплатити за переїзд поштарям, йому довелося заночувати на півдорозі і лише завдяки одному подорожньому татарину, який заплатив за нього два карбованці, він, як пише в листі до брата Григорія, «допхав до Ялти». Кілька днів пішло на поселення та облаштування, і 2 листопада 1861 року міський лікар Ялти Степан Руданський приступив до виконання своїх

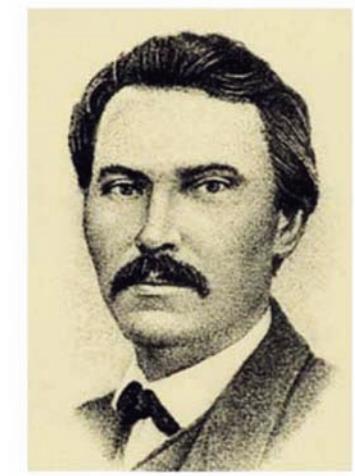
бург, щоб працювати за фахом. Знайти ж у столиці вчоращеному студентові видавця, який би ризикував видати вірші маловідомого автора, було проблематично. І вже опинившись в Ялті, Руданський поринув у свою роботу лікаря, але не полишив задуму все ж таки видати свої твори. Попри величезну зайнятість на службі, він все ж знаходить час скомпонувати три рукописні книги. Першим двом з них дає назву «Співомовки Вінка Руданського». Кохаючись в історії Стародавньої Греції і добре володіючи її мовою, він обрав собі це давньогрецьке імення — Вінок від імені Стефанос. До першої з цих книг були включенні вірші, написані з 1851 до 1857 року, а до другої — з 1857 до 1859 року. Третю свою рукописну книжку він назвав «Співомовки Вінка Руданського, 1859-1860. Петрополь». Взагалі, поет співомовками («мова музи» або «мова співу») означував усії свої поезії. Та в критиці сталося так, що словом «співомовки» стали називати лише його гумористичні «співи». Сам же Руданський називав такі вірші приказками. Розглядаючи творчість поета, деякі дослідники говорять про те, що найбільш плідним для нього був петербурзький період, час наявності в медико-хірургічній академії. Тоді він написав переважну більшість своїх творів. А в Ялті його поетична наснага занепала. З такою думкою важко погодитись, хоч, справді, з оригінальних писань ним створено більш коротку драматичну дію «Чумак», однак він і там жив активним літературним творчим життям. Щоправда, багатогранна лікарська і громадська діяльність Степана Руданського потребує окремої розмови. Стосовно ж його літературної роботи варто зазначити, що в багатьох дослідженнях, пов'язаних з ялинським періодом життя поета, побутує думка про те, що вся ця величезна завантаженість обійманою посадою лікаря була на заваді і не залишала часу для літературної творчості. Однак треба мати на увазі й те, що витоки його таланту генетично пов'язані з перебуванням у рідній стихії, спершу в Хомутинцях, де він ще з дитячих літ вбирав у себе людське життя у всіх його перипетіях, а далі в Кам'янці-Подільському, де він захопився народною творчістю і активно її збирав, потім вже в Петербурзі, де вирувало літературне життя, де він міг знайомитись зі зразками світової класики, читати її твори своїх сучасників, зокрема Шевченка, і де його дар повністю розквітнув. А Ялта, в якій він потім опинився, буда на той час глухою провінцією. Поет був відрівнений від літературно-мистецького середовища. Тому, мабуть, він і уособився, а знаючи багато мов, вдався до перекладів, які висвітлили ще одну грань його таланту — майстерного перекладача. Тут треба мати на увазі і його особисту невлаштованість, відсутність сімейного затишку.

Взагалі, як життева, так і творча доля була для Руданського немилостивою. Не зазнав він щастя ні в особистому житті з коханою людиною, не був пошанований за свого життя і як письменник. Навіть жодної, бодай невеличкої збірочки своїх віршів не міг видати, хоч і був автором не однієї сотні різних творів — і малих, і великих жанрів, окрім з яких набули широкої популярності, бо «ходили серед народу».

Ще навчаючись у Кам'янеч-Подільській семінарії, він щиро покохав удовину доньку — красуню Марійку Княгину. Вона відповіла йому взаємністю. Однак до одруження тоді не дійшло, бо Степан винесував план про подальшу освіту. Та кохана не дочекалась його, вийшла заміж за іншого, що глибоко вразило Руданського, лишило незагоєну рану в його душі чи не на все життя. Свій душевний стан від втраченого кохання юний тоді поєт передає у віршах «Ти не моя», «Мене забудь...», а особливо в поезії «Повій, вітре, на Україну», названій одним із дослідників його творчості Юрієм Цековим «незрівнянним ліричним шедевром», що став «ширим сплеском світлою муки серця за навіки втраченим коханням». Вірш давно вже є народною піснею і разом з Шевченковим «Реве та стогне Дніпро широкий», іншими його творами, елегією Л. Глібова «Стоїть гора високая» увійшов до бессмертного золотого фонду української народнопісенної лірики.

Як нормальна людина Руданський мріяв про сімейний затишок. Уже працюючи в Ялті, в одному із графських маєтків, що обслуговував як лікар, він під час чергових відвідин зустрів досить вродливу служницю маєтку Євдокію Широтку. Поет заприятелював із нею, і згодом вони стали жити разом. Жінка мала трьох своїх дітей, а Руданському народила сина і доньку. Відтоді йому довелося утримувати велику родину. Хоч він і не уклав шлюбу з тією жінкою, однак його висока шляхетність змушувала піклуватись і про неї, і про дітей. Це теж стало причиною поетових життєвих негарадії та душевного непокою і аж ніяк не сприяло його творчій насназі. Як розмірковує з цього приводу один із бібліографів Руданського Михаїло Комаров, «як воно вийшло, що Руданський з'єднався з нею (Яєдою) — М. В.), напевно не знаємо; винувата тут була, мабуть, його поетична натура».

На жаль, жодна з рукописних збірок поета, підготовлена ним до друку, так і не була опублікована за його життя. Перша ж невеличка збірка його творів з'явилася лише в 1880 році, коли поета все ж було в живих. Книга під назвою «Співомовки С. Руданського» видала за свій кошт Олена Пчілка, мати Лесі Українки, відома на той час письменниця і культурно-громадська діячка. Зтуртувавши на Волині, де проживала, навколо себе людей, небайдужих до рідного слова, вона організувала з ними гурток, членами якого пропагували твори літератури, вели просвітницьку діяльність, поширювали друковані твори. Видана нею книга була підписана криптонімом «Н.-Г. Г. Волинський», що означало — «невеличкий гурток волинський». Зачинала це видання вступна стаття Олени Пчілки під

Степан Руданський

назвою «Прислів'я од видавця», а далі містилося 28 творів поета. Ці твори видавець взяла з рукопису, отриманого в Києві від родича Руданського Синицького з обіцянкою його видати. Там містилися і твори більші, зокрема, поеми «Мазепа, гетьман український» та «Павло Полуботок», а також переклад «Слова про Ігоря похід» з передмовою до нього, написаною самим Руданським. Однак до виданої збірки вони не потрапили, бо О. Пчілка мала намір видати їх опісля, повернувшись кошти за перше. Але ж цього не сталося, так її бажання про другу книгу лишилося нездійсненим.

Та чим більше літературна спадщина Руданського ставала відома її шанувальникам і дослідникам, тим частіше стали публікуватись його твори, які відшукувались, як і вищезгадані рукописи. І пionerom в цьому стає Львів, де за книгою Олени Пчілки в 1886 році виходить наступна збірка зі спадщини Руданського під назвою «Поетичні твори». А далі там же, у Львові, починається видання «Твори Степана Руданського» в 7-ми томах (видавці М. Комаров та Вас. Лукич). Починаючи з 5-го тому, наступні книги стали друкуватися коштом Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка. Це, найбільш повне зібрання творів поета, було надруковано в 1903 році. А з 1908 до 1912 року воно вийшло другим виданням.

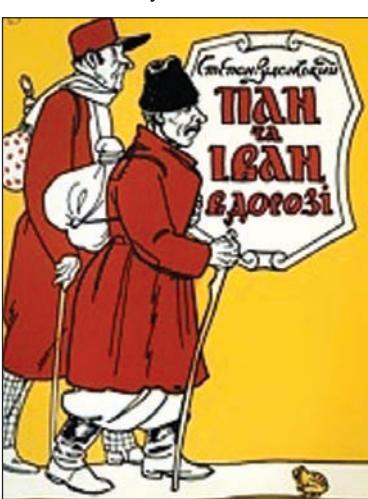
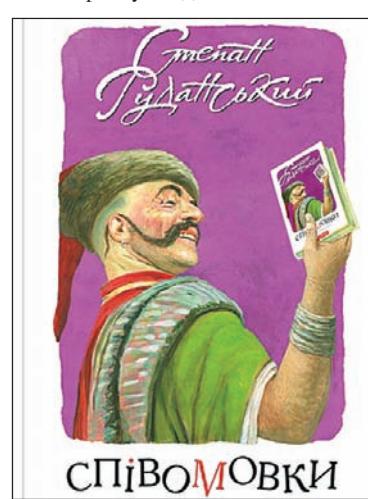
Невдовзі твори Руданського стали з'являтися і в інших містах, друкувались вони в Києві, Кам'янці-Подільському, Харкові, Одесі. Окремими книгами з'явилися й історичні його поеми, збірка віршів, співомовок-приказок, байок, вибраних творів. Згодом твори Руданського почали перекладатись різними мовами, найбільше — російською, і виходили в різних видавництвах України.

1955 року в сімферопольському видавництві «Кримвидав» побачили світ вірші поета російською мовою в перекладі Юрія Калуగіна під назвою «Юморески». В 1959 році там же з'являється більш повне видання того ж автора — «Ізbraneые юморески». А в 1963 «Кримвидав» друкує ще одну збірку творів Руданського російською мовою, перекладені Михайлом Синюковим.

2002 року Кримське всеукраїнське видавництво «Таврія» публікує мовою оригіналу за програмою, відомою нині під назвою «Українська книга», вибрані твори Степана Руданського.

Лишив поет після себе значну й різноманітну як за жанрами, так і за тематикою художню спадщину. Йому належить чимало романтичних балад, створених за традиціями із європейської, і української баладної класики, названих ним «небилицями» («Вечорниці», «Тополя», «Верба», «Розмай» та інші), багато ліричних віршів, означеніх ним як «пісні» (до речі, він сам до деяких із них склав мелодії і записав їх по нотах). Пісенним шедевром стала народна пісня на його слова «Повій, вітре, на Україну». Звертається поет і до традиційного жанру — байки. Ним створено чотири байки — «Лев і Пролев», «Ворона і Лис», «Вовк, Собака і Кіт» та «Старий Вовк».

(Продовження на 7-й стор.)

Свої історичні поеми (іх у нього сім), присвячені відомим історичним постатям, він об'єднав під назвою «Співи». Герої цих поем змальовані автором у важливі, доленосні для українського народу часи. Це — Іван Мазепа, Іван Скоропадський, Павло Полуботок, Павло Апостол та інші.

До цієї групи Руданський включив і твори, названі ним «Байки світові» (або «Лірникові думи»), створені на основі біблійних легенд, в яких діють Адам, цар Давид, Соломон та інші біблійні герої. У «Співах» міститься і величезний — з чотирьох розділів — твір «Цар Соловей», названий автором казкою, який і нині чи не найменше досліджений.

Та чи не найбільшу славу здобули «Приказки» С. Руданського, які традиційно з подачі Івана Франка стали називати співомовками. В них автор, використавши безсмертний український фольклор, створив оригінальні літературні твори. Почутим в народі прислів'ям, анекдотам, приказкам він надав мовби нового дихання і нового високохудожнього звучання, оздобленого в немеркнучі перли народного сміху.

Окрім усого, Руданський виявив себе і бліскучим перекладачем. Будучи поліглотом, добре володіючи десятма мовами, він переклав рідною йому українською мовою і фольклорні, і літературні твори з польської, чеської, сербської, німецької мов, з давньоруської — «Слово про Ігорів похід», назвавши його «Ігор Сіверський», старчеські співи з «Кралеворського рукопису», першу пісню Вергелієвої «Енеїди», «Батрахомахію» («Війну жаб з мишами»), поему Лермонтова «Демон» (щоправда, цей переклад був не завершений, закінчив переклад окремих його частин Михайло Старицький, підписавши псевдонімом Гетьманець).

Та справжнім перекладацьким подвигом Руданського стала повний переклад відомої давньогрецької поеми Гомера «Іліада», названої ним «Омирова Ільйонянка». Цей переклад Іван Франко, упорядковуючи до видання, назвав «дуже цінним здобутком нашої літератури».

Справжня шана і слава прийшли до письменника вже після того, як його не стало. Про його талант заговорили одразу, як тільки в періодиці все частіше почали з'являтися твори Руданського, названі ним співомовками-приказками. До речі, сам поет цим словом означував усі свої поетичні писання. А дослідники його творчості звузили це авторське жанрове означення лише до віршів гумористично-сатиричного звучання, більшість з яких в своїй основі мають змістовні витоки з української народної творчості. Тож варто навести з великої кількості схвальніх суджень про твори Руданського діякі з них, мовлені відомими їхніми дослідниками. Михайло Драгоманов: «Руданський був одним з вельми небагатьох малоросійських поетів недавнього часу зі справжнім талантом та зі спробами торкнутися нових тем, а не тільки тих, які заїздили попередники й наслідувачі Шевченка, ...ув навдивовиж талановитою людиною».

Олена Піцлак: «Твори (Руданського — М. В.) ясують широкий талант, принаджають як твою живою думкою, що положена у їх, так і тим живим словом, — голосним і міцним, як гарговані криція, — котрим вона виголошена. Що до мови в творах Руданського, то не знаємо, яку можна знайти її догану: мовою своїх творів Руданський не оступиться перед найкращими письмовицями українськими».

Іван Франко: «В Степані Руданськім бачимо великий поетичний талант, обік Шевченка, найвизначніший в українськім письменстві XIX століття».

Максим Рильський: «Степан Руданський справді заслуговує на найдорожчий у світі титул — титул народного поета».

І нині, коли минає 180-та річниця від дня народження Степана Руданського, з'являється і нові видання його творів, і нові йхні дослідження.

Український народ свято шанує свого знаного майстра слова — Степана Руданського, бо воно, його слово, «перекинулось» не «в сотні душ живих», про що він мріяв, а в серця мільйонів вдачних йому читачів.

Михайло ВІШНЯК

СТЕПАН РУДАНСЬКИЙ — ХУДОЖНИК

Портрет сановника

6 січня 2014 року громадськість України відзначатиме 180-ту річницю від дня народження класика української літератури, автора всесвітньо відомої пісні «Повій, віtre, на Вкраїну», фундатора системи охорони здоров'я Південного берега Криму, першого міського лікаря Ялти Степана Руданського. Як і всі геніальні люди, він був всечіно обдарованою особистістю: поет, фольклорист, перекладач, талановитий лікар, громадський діяч, цікавився історією та археологією, мав здібності до мов, яких знов збільше десяти, та малювання. За свідченням племінниці поета, доньки брати Григорія, в заміжжі Кмита, хист до малювання у дядька з'явився в дитинстві, про це вона розповідала: «...Коли в Хомутинчиках відбувалися округові з'їзди священиків чи приїзди благочинного і архієрея, а Степан був у дома, то малював карикатури на гостей і їх підписував віршами. Одного разу батькові поетовому була за це велика приkrість od начальства, бо поголоска про Степанову карикатуру поширилася по селу та дійшла до відома благочинного. Переказували в родині Григорія Васильовича, така Степанова поведінка відбилася до певної міри навіть і на кар'єрі старого Руданського, бо начебто це стало йому на перешкоді до того, щоб його поставили благочинним...» (Записки іст.-філологічного відділу УАЛ — К., 1929 кн. XXV ст. 124-125).

У нарисі «З вуст односельчан» Володимир Герасименко та Михайло Присяжнюк пишуть: «Батьки Ділени Вакулич жили поруч з Руданським. Від них лишився переказ, що Степан Руданський дуже гарно малював хомутинецькі краєвиди та шаржові портрети односельчан. Особливо документальною була карикатура на западливу до парубків дівчину, що мешкала в Хомутинчиках». Відомий український етнограф Борис Станіславович

Познанський (1841-1906) писав: «Я бачив його: 1) маленький візерунок, рисований одним олівцем: плугтар на полі, рілля. В оддалі село з церквою і вітряками, в небі журавлі. 2) На аркуші цілому, цвітними пастелями; молодія, йдуча з ярмарку, розтріпана, з брикаючим пороссям в руках, — і надпис: «Не мала баба клопоту, та купила поросся». 3) Такої ж міри, теж пастелями цвітними нарисовано: дівка з відрами побіля криниці одбивається ся од парубка, що обхватив її руками і пнется поцілувати; дівка одною рукою за чуба одягає од себе голову хлопця». Степан Руданський разом з художником-мариністом Іваном Костянтиновичем Айвазовським, архітектором Карлом Івановичем Ешліманом, художником Федотом Олександровичем Васильєвим, управителем Лівадійського маєтку царської родини Яковом Матвійовичем Лазаревським займався розташуванням картин з урахуванням світлового ефекту.

В інституті рукописів філіалу Центральної наукової бібліотеки

бібліотеки Академії наук України ім. В. І. Вернадського у фонді I 26116 зберігається копія портрета сановника, майстерно виконана Степаном Руданським олівцем на аркуші цупкого білого паперу. Написана вона невідомим автором у 1838 році. Пізніше хтось використав цей аркуш як обкладинку для книжки — місця згинів потерпілого. З портрета дивиться ще молодий сановник в уніформі з високим коміром: ясний погляд розумних очей, спокійний впевнений вираз обличчя, акуратно причесане волосся, баки, зліва на грудях — медаль. Під малюнком надпис «Рисовал С. Руданський». Фотокопію цього малюнка з архіву академіка Агата Григоріївна Кримського правнучатий племінник Степана Руданського — Олексій Боржковський зробив ще 15 лютого 1997 року.

Від Ніні Василівни Боржковської, внучатої племінниці Степана Руданського, у спадок Боржковській Галині Арсенівні, матері Олексія Васильовича, дісталася копія картини художника П. Торріні «Вічна юність», зробленої Степаном Руданським. Малюнок виконаний чорним олівцем на високому технічному та художньому рівні. Привертає увагу досконалістю зображення. На картині усміхнені, в до-

Копія картини П. Торріні «Вічна юність»

РУДАНСЬКИЙ І КРИМ

Ущербть переповнений надіями на щасливе своє майбутнє, рішучістю розпочати нове життя негайно, та ще з невеличкою обшарпаною валізою в руках, у якій чи не найціннішим скарбом був поетичний рукопис господаря, їхав Степан Васильович Руданський до Криму.

Дипломований лікар (закінчив Петербурзьку медико-хірургічну академію) і невідомий український поет прибув до Ялти в 1861 році. Початок перебування Руданського в Ялті нічим радісним його не ощасливив. Зарплата новоприбулого лікаря виявилася мізерною. Руданський не розгубився — підшукав для себе ще й додаткову роботу.

У вересні 1863 року він писав братові: «Тепер я дуже якось став мило дивитися на людей, бо й мені якось зробилося лучче. Кінчилось мое тридцятілітнє голодування. Добився я таки економії Воронова... і я вже зможу кождий день свій обід мати...»

Матеріальна скрута не облишила його і в Ялті. Руданський не накопичив тут, на посаді лікаря, бодай найменших статків, оскільки був людиною безкорисливою, уважною до пацієнтів, що чесно й сумлінно служила справі й обов'язку, лікуючи до того ж бідняків безкоштовно. За все те його сердечне тепло, медичні знання і майстерність ялтинці любили й поважали свого молодого лікаря. А відтак, у 1869 році Степана Руданського обрали почесним міровим суддею сімферопольсько-ялтинської мирової округи.

Не зазнав щастя Степан Руданський і в родинному житті. Доля вже так розпорядилася, що не стала йому дружиною землячка Марія Княгиницька, яку покохав у молодому віці і який присвятив свою безсмертну пісню «Повій, віtre, на Вкраїну». Самотнім мешкав у Петербурзі, самотнім приїхав до Ялти.

Улітку 1872 року Крим охопила епідемія холери. Степан Васильович як карантинний лікар і постійний член санітарної комісії Ялти, опинившися у епіцентрі боротьби із заразою, зосереджував свої зусилля на введені джерелі індукції, його дії зустріли

шалений опір з боку тих же своїх злостивців, які намагалися уникнути профілактичних заходів, звинуватити лікаря і його колег у всіх бідах.

У боротьбі з епідемією Степан Руданський сам заразився холeroю, що було б не дивно, оскільки його колишня недуга, туберкульоз, була лише приспана в організмі.

З травня 1873 року, маючи тридцять дев'ять рік життя, поет помер. Поховали Степана Васильовича Руданського на красивому узгір'ї массандровського кладовища Ялти. Над морем.

Страдницький шлях поета скінчився; помер він, принижений і ображений, серед людей чужих і духовно далеких. Гіркі слова, написані вісімнадцятілітнім Руданським, підтвердилися його життям і смертю:

Сирота я безродний
Десь загину в чужині.
І ніхто очей холодних
Не закріє там мені.
І нерідною рукою
Буду в землю я зарит
І тепленькою слъзою
Ніхто гроба не зросить («Сирота я безродний...»)

Степан Руданський — автор понад двохсот віршованих гуморесок, кількох поем і віршових хронік, водевілю, ряду ліричних поезій і балад. Усі свої поетичні твори поет називав співомовками.

Жива душа поезії Степана Руданського проявилася до читачів через камінні мури валу-євських заборон, через цвинтарний морок царської цензури. Народ врятував поезії Руданського від загибелі, таким чином, хоча б по смерті поета, скрасивши його нещасливу долю.

І сьогодні Степан Руданський продовжує чарувати нас задушевністю своїх ліричних поезій, веселим і водночас вражуючим сміхом гуморесок. Твори поета читають мільйони його нащадків. Дійсно, за справедливими словами Максима Рильського, життя і творча діяльність Степана Руданського «справді заслуговує на найдорожчий у світі

брому гуморі поважного віку євреї — чоловік та жінка, які перед дзеркалом розглядають себе, згадуючи, якими вони були в юності. Картина зараз зберігається у праправнуватої племінниці поета Оксани Миколаївни Брітц-Черніenko в Німеччині. Фотокопія малюнка Степана Руданського «Вічна юність» — у Олексія Васильовича Боржковського в Житомирі.

Коли на Південному березі Криму в Партеніті (с. Фрунзенське) було знайдено старовинне єврейське кладовище, Степан Руданський з п'яти надгробних плит зняв копії «рисунков і єврейських надписів» і відправив до Одеси в Товариство історії та старожитностей.

Два малюнки (зарисовки якогось міста) зберігаються у США в родині Степана Руданського на прізвище також Руданський (ім'я, на жаль, не відоме), його дід був двоюрідним братом поета.

З цією людиною в 1974 році познайомився краєзнавець, руданськознавець з Ялти Олександр Несторович Януш.

Перед від'їздом гость залишив свою адресу. Листувався з Янушем, та невдовзі працівники КДБ поклали край цьому листуванню: викликали в Я

*На схилі життя все частіше хвилюють серце
й душу спомини про рідний край, де народився,
виростав, набирався сили й розуму. Пригаду-
ються стежки, якими бігав малим, пізнаючи
світ, річки, в яких купався, поля, на яких уперше
відчув себе хліборобським сином і, звичайно ж,
люди, які наставляли на істинний шлях...*

*А ще ж бентежить серце геройче і давноми-
нule рідної землі. А моя мала Батьківщина — це
Черкащина. А Черкащина — це край, який усла-
вили своїми іменами гетьман України Богдан
Хмельницький, геніальний поет Тарас Шевчен-
ко, творець першої української опери «Запоро-
жець за Дунасм» С. С. Гулак-Артемовський,
учений, помолог і плодовод Л. П. Симиренко,
поет-«шістдесятник» Василь Симоненко...
Край, де одні лиши назви збуджують уяву про
славне минуле нашого народу — Чигирин, Кор-
сунь, Канів, Суботів, Холодний Яр...*

*Отож літа спливают за водою, і згадується,
пригадується, думається, пишеться, коли є здо-
ров'я та хоч зірка ще провідє музу...*

*Пропоную дещо з циклу, присвяченого рідному
Шевченковому краю — Черкащині, колисці моїх
віршів і пісень...*

Автор

**Данило
КОНОНЕНКО**

«ЧЕРКАЩИНО, ПІСЕНЬ МОЇХ

УКРАЇНІ

I

Україно моя нескорена,
Невпокорена і свята!
Лихом — бідами переорана
І характером, ой, крута!
Ти не тільки за плугом ходила, —
Коли треба — дзвеніли й шаблі!
Не зборола тебе вражка сила —
Воріженки підступні і злі.
Ти — і горда, і нездоланна,
Тебе вславили навіки
Козаки Богуна, Івана
І Богдана Хмеля полки.
За твою за святу свободу,
Не шкодуючи свого життя,
Йшли сини твої на Голготу,
Йшли із вірою в майбуття!
Україно, світанна зоре,
Незалежна, як Божий світ,
Хай тебе обминає горе,
Хай росте наш козацький рід!

II

Рідна, кохана, єдина, —
Сонце моїх надій,
Матір моя Україна,
Син я навіки твій.
Крашої не шукаю —
Крашої — не знайти!
Все, що найкраще маю,
Це, Батьківщино, — ти!
Буду тебе любити
До днів останніх своїх,
Буду тебе боронити
Від усіляких лих.
Маю дочку і сина,
Маю онуків я.
З тобою — одна-єдина
Ми навіки сім'я.

Ти — ніжний цвіт калини,
Ти — Чураївни пісня,
Вільна моя Україно,
Рідна моя Вітчизно.

ВАСИЛЕВІ СИМОНЕНКО
Василь живий у пам'яті і в слові,
У пісні-думі виплеканій ним.
Він — брат мені по духу і по крові,
Він — мій земляк,

і я пишаюсь цим.

Він — українець. Син землі своєї,
Що їй віддав всі сили молоді.
Горить його Поезія зорею
І нам прийдешні осяває дні.

Свою ходу творив він

легко й пружно,

Любов'ю серце сповнював ущерб.
Він над усе цінив життя і дружбу
І ненавідів зраду, підлість, смерть.
Не міг терпіть німу захланнутишу
В житті у неспокійному своєму.
Любив, як вітер дерево колище,
Як навесні гуркоче перший грім.
Любив він сину розказати казку,
Як цар Плаксій і Лоскотон жили.
Всім серцем землю

він любив Черкаську,

Де люди в праці славу здобули.

Любив Дніпро і Канів,

де Шевченко

Стойти в задумі, хмурячи чоло.

На гору до Тараса Симоненка

Ходив не раз, коли усе цвіло.

Василь, як батька, шанував Тараса,

Від нього набирався він снаги.

Поезія — життя його окраса,
Духовності квітучі береги.

Василь живий.

Він у піснях і в слові,
У віршах, котрі встиг нам написати.
І вірші ті, як лебеді любові,
Над рідною Україною летять.

Василь — живий.

Його слова чудові
Бринянять у кожнім серці молодім.
Він — брат мені по духу і по крові,
Він — мій земляк.

І я пишаюсь цим.

* * *

Везу онука й сина в Чигирин,
Везу у гості до Богдана Хмеля,
Де над Горою неба сина стеля,
І Тясмина внизу спокійний плин.

Хвилюючих зазнали ми годин,
Отут, в столиці давній України.
Відвідали музей. Й фортечні стіни
Бійницями дивилися з картин.

Побачили, ненах наяву,
Як боронили козаки Вітчизну,
Рішучістю їхню й витримку залину.
І гетьманську всевладну булаву.

Тож збережіть,
сказав я внуку й сину,
В душі своїй цю славу Чигирину.

* * *

Черкащино, моїх пісень колиско,
Земля свята, де народився Тарас,
Де б я не був, —

далеко а чи близько, —
До тебе серцем лину повсякчас.
Тут Тясмин мій із Кам'янки

повз Смілу
Петля лугами до Чигирину.
Козацьку славу, в битвах посивілу,

Дніпро, немов вітрило, напина.
Тут — Суботів, і Канів, і Черкаси,
І Мліїв мріє в мареві садів.

Тут — Корсунь, Умань —
гордість і окраса
Твоїх минулих і сучасних днів.

Черкащино! Імен славетних краю,
Що вписані в історію навік.
До тебе завжди серцем припадаю,
Тебе давно я матір'ю нарік!

Люблю твої лани широкополі,
Холодний Яр —

прихисток бунтарів.
І верби рідні, і стрункі тополі,
Оспівані у думах кобзарів.

Де Кам'янки обвітрено каміння
Над Тясмином у затінку звелось, —
Мое глибоке родове коріння
У цій землі здавен переплелось.

Черкащино! Дідизно, материзно!
Земля-легенда і пісень, і див.
Для мене завжди

будеш ты Вітчизна,
Хоч скільки б я отут,
в Криму, не жив!

РІЧКА МОГО ДИТИНСТВА
Мий Тясмине,
Річко мого дитинства,
Ну, як тобі там течеться
У батьківському kraю?

Я згадую часто про тебе,
Коли розхвилюється серце,
І думки, ніби хвилі під вітром,
Пливуть через душу мою.

Пригадую, як уперше
Я мчав до гранітної скелі,
Що Пушкінською назвали,
Bo Пушкін колись тут ходив...

Тоді ми ще зовсім хлоп'ята —
І я, й мої друзі веселі
Купалися в хвильях ласкавих,
Пірнали в обімы води.

А накупавши уволов, —
На голім камінні лежали,
На сонечку вигрівали
Худенky свої тіла.

А наші батьки десь жито
На полі колгоспні жали, —
Пора повоєна тоді ще
Голодна й убога була.

Та днів тих моїх дитячих
Затъмарити нічо не в змозі —
Ні бідність, а ні убогість,
Життя ж бо, як плин рік...

Ми землю свою любили,
І річку, і верби, і лози, —
Маленьку Вітчизну нашу,
Де наші жили батьки.

Усе вже давно в минулім,
Усе нині так далеко,
І в річці води немало
З роками спливло до Дніпра.

В левадах притяжинських бродить
З дитинства моого лелека,
І райдуга в Тясмині нашім
На щастя води набира.

* * *

Урочище Тростянка — давній ліс,
Тут схил барвінком
і плющем поріс.

Струмок в яру по каміннях біжить
І дух конвалій голову п'янить.

А поміж кленів, грабів і дубів —
Мов хтось насів ягід і грибів.
Сюди, в Тростянку,
під розлогі шати,

Любив колись Чайковський
мандрувати.

Стежиною над Тясмином щоранку
Із Кам'янки виходив по сніданку.

Пташиний спів у тиші наслухав
Серед дерев і запахущих трав.

І звуки тої дивної природи
Переливав у музики акорди.
Альбом створив,

що зветься «Пори року»,
Ті п'єси нас хвилюють ще нівроку!

В Тростянці я і сам не раз бував,
Слідами композитора блукав.
Зізнаюся, чарівнішого місця
Ніде ніколи я не зустрічав!

О, Кам'янко кохана, серцо мила,
Шасливий я, що ти мене зrostila!

ЛАВРУСИХА

Село Ребедайлівка розташоване на
відстані 4-х кілометрів від районного
центру м. Кам'янки на річці Лаврусиха.
(З історичної довідки)

Долиною зеленою і тихою,
Не знаючи спочинку ні на мить,
Ця річечка, що зветься

Лаврусихою,
До Тясмина біжить собі, біжить...

Вона тече і в просторі, і в часі,
Петляє поміж верб і лозняків.
І голубою стрічкою вплелася
В зелені гриви запашних лугів.

Приносить із рідного краю,
І тихий шепіт чубатих трав,
Бо вона мені юність мою нагадує
У тім «вишневому садочку,
Де соловейко щебетав...»

Бо у ній задушевній, ніжній
Мені чується голос неньки,
І ще голос тієї,
котру кохаю-люблю...

Шле мені з батьківщини,
З краю Тараса Шевченка
Хор Черкаський до Криму
Пісню-радість свою.

1963 р.

МОЯ ПЕРША БІБЛІОТЕКАРКА

Світлій пам'яті Гани Дмитрівни

Гайдай — моєї першої

бібліотекарки Кам'янської

районної бібліотеки для дітей

Скільки літ минуло вже —

гай-гай...

Та у пам'ятку з тих днів далеких,
Коли Ганна Дмитрівна Гайдай
Привела мене в бібліотеку.

У районну нашу, для дітей,
Де вона звіддавна працювала.
І хоч був я ще малим, проте
Світ мені книжковий відкривала.

Скільки книг тоді я прочитав,

Скільки слів поради чув від неї!

Ви — була наставниця свята

З царства книг моя ви добра фея!

Пастушка малого із села

Привітали ви тоді не марно:

Мчав до вас по книги

й до книгарні,

Що як

ДО КАМ'ЯНКИ
 Знову в Кам'янку подумки лину
 До тієї святої землі,
 Де колись посадив я калину
 Біля хати у ріднім селі.
 Де ходив навпрошки через поле
 В першу школу
 у восьмий «в» клас...
 Я ті дні не забуду ніколи,
 Не забуду я, друзі, й про вас!
 Дорогі вчителі мої, де ви?
 Як живеться вам в ріднім краю?
 Білий цвіт осипають дерева
 I на голови ваші... й мою.
 I розпічено рідну калину
 Знов цілють вітри на люту.
 Я до Кам'янки подумки лину —
 На вітчину мою золоту!
 Рідна Кам'янка! Тут на роботу
 До редакції я поспішав,
 Тут дівчатам із машбуздзаводу
 Свої вірші ліричні читав.
 Тясмин-річка і парк Декабристів,
 I музей, весі в зелені віт...
 Свої думи і помисли чисті
 Я про вас бережу стільки літ!
 Вам я шлю і любов, і неспокій,

Супроти зла й жорсткості панів
 Вів через Пруси лісом аж на Смілу
 Загін із козаків та злідарів.

В Яру Холоднім
 освятивши зброю —
 Гострезні коси, вила і ножі,
 Укинувши в торби сухі коржі,
 Уперше в Жаботині стали к бою.
 Сполохавши на смерть

конфедератів,
 Узявиши штурмом замок на горі,
 Рушниці захопивши і гармати,
 Пішли за вою битись бунтарі.
 ...Горіли Корсунь і Черкаси, І Сміла,
 I Гонта кликав Умань визволять.
 I вже шаблі кресали, а не вила, —
 Вкраїна піднялась кайдани рвать.
 Котилася Коліївщина степами, —
 Zagони гайдамацькі йшли у бій.
 O, ще колись були ми козаками! —
 Поет в поемі вигукне свой!

...Втікає шляхта.
 Гнеться стигле жито.
 Двигтий земля, —
 йдуть Гонтині полки.
 О, скільки крові у полях пролито,
 Шо простяглися

вздовж Дніпра-ріки.

КОЛИСКО...»

Дружній потиск своєї руки
 Кам'янчанки мої кароокі,
 Дорогі ви мої земляки!
 Хай осяє вас днина погідна,
 Хай вам Бог всім здоров'я дає!
 Я люблю тебе, Кам'янко рідна,
 Найніжніше кохання мое!

* * *

Будь славен, мій Черкаський
 рідний краю —
 I Кам'янка, і Сміла, і Чигирин...
 I наш Дніпро, що в далеч неокраю
 Несе до моря вод могутній плин.
 Благословенні будьте, хлібні ниви,
 У сязеві ранкової зорі.
 Й Холодноярський ліс —
 легенда сива,
 I наш Тарас на Канівській горі.

* * *

Засумую зненацька,
 На душі — полини.
 Україна козацька
 Напливає з давнини.

Славні лицарі наші
 Гонти і Богуни.
 Незборимі звитяжці —
 України сини.

Як нам вас не стачає
 В цей розburghаний час...
 Все єде, все минає,
 Пам'ять зцілює нас.

**НЕ ВМРЕ КОЗАЦЬКИЙ
 ДУХ НАШ У ВІКАХ**
*Світлої пам'яті ватажків
 селянського повстання під назвою
 Коліївщина (1768-1769) Івана
 Гонти та Максима Залізняка*
 Дорогою поміж село Флярківку*
 Якось ішов собі я в Жаботин,
 Минаючи поля, яри, узгірки,
 Пригадував: тут Залізняк Максим,
 Ватаг повстанців —
 коліївців смілих

* Флярківка, Жаботин, Пруси (нині Михайлівка) — села Кам'янського району на Черкащині неподалік Холодного Яру

Д. А. Кононенко
 з онукою Надійкою

Повстанці йдуть на Умань,
 на Поділля,
 Йдуть на Волинь і на Галичину...
 I гине під шаблями враже зілля,
 I визволено волость не одну.
 Їдуть яреми в помсті своїй гнівні,
 Нарути ярма скинути йдуть...
 Та проти військ

в них сили ж бо не рівні
 Й від куль солдатських

тисячі впадуть.

Програють, звісно,
 битву що запеклу,
 Бо що бунтарські проти куль ножі?!

Залізняка зашлють в Сибір далеку,
 A Гонту четвертують палачі...

Всіх бунтарів половлять,
 закатують —

закатують —

Зженуть на гайдамаках зайди лють:
 Кого на палю, а кого під кулю...

Ta вільний дух козацький

не уб'ють.

Він — незнищений. Він — у генах.

Вічний.

Бунтує кров супроти всіх заброд.

Ще буде тих повстань,

тих коліївщин,

Поки народ не взна,

що він — народ!

I взна-таки. Є, — скаже, —

правда в світі,

Почує Бог волаючого глас...

Стать вільними захочутъ

посполиті

I воля їм всміхнеться ще не раз.

I прийде Незалежність. Й козаками

Пишатиметься в Україні всяк.

I на устах бринітимуть віками

Слова священні: Гонта й Залізняк.

...Я ішов у Жаботин

вечірньою порою,

I в голові ройлися думки...

Спасибі вам за пам'ять, земляки,

Що вшанували ви в селі герой.

Вита Залізняка тут гордий дух,

I Гонті є погрудя в Жаботині,

Встановлене без зайвих

показух

Бійцю. Герою. Бунтарю.

Людині.

Не вмре козацька слава,

не загине,

Козацький славі в нас

немає меж.

Пишається козацтвом

Україна —

Своїм минулым

і майбутнім теж.

Не вмре козацький дух наш

у віках,

I подвиг козаків не умирає, —

Про козаків в нас кожен

пам'ятає,

I кожен у душі в нас є козак!

ВІТАЄМО!

1 січня Данило Андрійович Кононенко відсвяткував свій день народження. «Світлиця» й усі «світличани» сердечно вітають Вас зі святою, шановний Даниле Андрійович! Бажаємо Вам козацького здоров'я і творчої наслані на довгі-довгі роки, на багато-багато «Світлиць»!

6 СІЧНЯ 1938 РОКУ НАРОДИВСЯ ВАСИЛЬ СТУС

ВАСИЛЬ СТУС — ПОЕТ І ПАТРІОТ

Як став поетом, Василь Стус розповідає у власній дуже короткій автобіографії до збірки «Зимові дерева», надрукованій у 1970 році в Брюсселі (Бельгія). Там він висловив головне кредо свого життя, якого дотримувався до останнього подиху, проте ми, читачі, не можемо його сприймати однозначно. Чому? Судіть самі. Стус пише: «Ненавижу слово «поезія». Поетом себе не вважаю. Маю себе за людину, що пише вірші. Деякі з них — як на мене — пущають. I думка така: поет повинен бути людиною. Такою, що повна любові, доляє природне почуття зненависті, звільняється від неї, як од скверни. Поет — це людина. Насамперед. А людина — це, насамперед, добрідій. Якби було краще жити, я б вірші не писав, а робив би коло землі. Ще зневажаю політиків. Ще цінує здатність чесно померти. Один з найкращих друзів — Сковорода (Київ, 1969).

Отже, Василь Стус не вважав себе поетом, але ми знаємо, що за свої поетичні твори, зокрема за збірку «Дорога болю», він був відзначений у 1991 р. Шевченківською премією (посмертно), а за свою останню збірку «Палімпсести», яка вийшла за кордоном у 1985 р. під час його другого ув'язнення, Стус був висунутий на здобуття найвищої у світі Но-белівської премії славетним німецьким літератором Генріхом Беллем. I цілком можливо, що саме це висунення прискорило смерть політ'язня.

Відтак, за всіма ознаками — Василь Стус був не просто поетом, яких в Україні багато, а видатним, навіть геніальним поетом, якого шанує весь світ!

Проте Василіві друзі—«шістдесятники», котрі його добре знали по боротьбі проти радянського режиму та по перебуванню у концтаборах, стверджують, що «главним твором Стуса є його життя» (Євген Сверстюк). Публіцист з Ленінграда Михайло Хейфець, що перебував разом із Василем у Мордовії, із сумом зазначав: «На зоні у мене виникло почуття, що мало хто з українців усвідомлював, який великий поет живе серед них у наш час». «В особистому спілкуванні мене вражало у Василіві те, що при зовнішній величавості відчувається у ньому внутрішня не-впевненість у собі. Здавалось, він не розуміє справжнього масштабу свого обдарування. Мабуть, відсутність зrimого успіху в літературі (того, що зв'язує «літературну славою») та обережне ставлення однодумців вплинуло на його самооцінку».

Чому ж українці не дуже звертали увагу на твори Стуса? Я бачу дві головні причини. По-перше, майже всі митці—«шістдесятники», такі, як Іван Світличний, Ігор Калинець, Микола Руденко та багато інших, писали вірші у концтаборах. Бо для творчих людей, інтелігентів поезія була чи не єдиним способом не збожеволіти у цьому ворожому тюремному світі, в умовах постійного змушення, приниження людської гідності й виснажливої праці. Тому ув'язнені українці й не вірізняли Стуса—поета серед інших віршарів.

По-друге, мова Василя Стуса дуже незвична, хоча й українська. Наприклад, Микола Руденко прямо казав, що він не розуміє його писань. Чому? Оскільки Василь у творчості дотримувався не звичній нам Шевченківської співчутності, а схилявся до стриманих у формі, часто неримованих зразків західноєвропейської культури, яка на той час в Україні

Поет і час

ності радянського життя.
 Отак живу: як мавпа серед мавп, чолом прогрішим

із тавром зажури
 все б'юся об тверді камінні мури,
 як іхній раб, як раб,

як ниць раб...

Добра освіта, точніше самоосвіта, допомагає зрозуміти, що між проголошеними гаслами демократії у СРСР і тим, що відбувається в дійсності, — прієва. Свідомість поета починає розвиватись:

Мені здається, що живу не я, а інший хтось

живе за мене в світі
 в моїй подобі. Ні очей, ні вух, ні рук, ні ніг, ні рота. Очужій в своєму тілі. I, кавалок болю, i, самозамкнений,

у тьмущій тьмі завис...

Між тим хрущовська відлига за-кінчилась, інакодумців почали саджати в тюрми. У вересні 1965 року Стус разом із Іваном Дзюбою, В'ячеславом Чорноволом виступаю

Ім'я Івана Левченка — поета, члена Національної спілки письменників України, заслуженого журналіста України, кандидата історичних наук добре відоме в Севастополі, зокрема серед української громади. Тут, в місті-герої, в 1997-2004 роках він працював генеральним директором Севастопольської регіональної державної телерадіокомпанії. А в 2000-2004 роках започаткував щотижневу культурологічну радіопрограму «Струни серця», в якій зуточали твори класиків та сучасних авторів української літератури. Його зворушливий, артистичний голос доносив і до українців, і до росіян, і до кримських татар бессмертні твори Лесі Українки, Тараса Шевченка, Івана Франка, вірші сучасних українських поетів Криму та України в цілому.

Тут, у Севастополі, 2003 року побачила світ перша поетична збірка Івана Левченка «Мигdal на руйні», яку склали вірші поета, написані ним переважно в Севастополі. Захисники і будівники міста-героя, серед яких було чимало українців, український флот, який за роки Незалежності України пліч-о-пліч з російським флотом став повноправним господарем на Чорному морі і надійним захисником морських рубежів нашої країни, неповторні севастопольські пейзажі надихнули поета Івана Левченка на створення високопатріотичних віршів про Крим, Севастополь, Україну. А в подальші роки одна за одною з'явилися друком нові поетичні книги Івана Левченка: «Недруги не зраджують ніколи», «Стрічаю пісне свій день новий», «Стою на Майдані», «Порятунок у штурм», «Все повертається в житті», «Єднаймося, браття!», «Я вірю: Вкраїною Крим проросте!», «Hi, не все ще втрачено!», «Не губімо в собі Україну», а також публістична документальна трилогія — «Історія протистояння», «Ми з ліцензією» та «Отак і живемо».

А нещодавно в одному із севастопольських видавництв побачила світ нова об'ємна майже на 500 сторінок книга віршів Івана Левченка «Заберу тебе в сон». До неї увійшли твори останнього часу, зокрема цикл віршів про зустріч із Парижем, який уперше був надрукований у журналі «Дніпро» № 10 за 2011 рік, присвячені рідній мові, культурі, людям, які звеличують рідну країну, багато творів пейзажної та інтимної лірики.

НАПИТАЮ ЩАСТЬЯ
Що цвіло — зів'яло.
Дні біжать за днями.

Те, що проминуло, не наздоженеш.
Напитаю щастя — поділюся з вами,
Щоб і ви з кимсь іншим
піділиться теж.

Знаю: важко жити. І дійма зневіра.
Але серце каже: не втічай надій.
Незабором осінь,
і птахам — у вірій.
Та немає щастя на землі чужій.
Знов про це розкажуть
у весняну пору,

Повернувшись в рідній гніздо,

журавлі.

Бо якщо є щастя,
то воно десь поруч:
Зовсім недалечко ходить по землі.
Може, усміх любий,
може, слово шире,
Що немов на крилах
піднімає в вись.

Попри негаразди,

попри всі зневіри,

Щастя — пригодиться там,

де народився.

Хай зів'яне листя і під снігом стліє,
Та проб'ються трави знову навесні.
Напитаю щастя — е така надія.
Поділюся з вами: нащо все мені?

Я його примітив в словінні співі,

У дівочій мрії, що в очах цвіла.

Проростає словом,

і такий щасливий,

Як комусь тепліше від мого тепла.

ЗУСТРІЧ

Не знаю: наснілось чи,
може, здалося:
Стрільці січові вернули назад...
Немовби хотіли дізнатися хлопці,
Чи варт було гинути їм, чи не варт?
«А де ж Україна? — питали герой. —
Чом духом чужинським повсюдно
в ній тхнє?

Невже повторилася історія Трої
Й нема України? — питали мене. —
Ні рідного співу, ні мови не чути.
При владі юрба із духовних калік.

Невже рідним словом

зневажили люди?

І хто ж після цього вони на Землі?

Та що ж ви, вкрайні, за люди такі,
Що рідну ви матір без бою здали?»

Заплакали з горя стрільці січові:

«Виходить: дарма ми

в боях полягли?»

Та ні ж бо, кажу їм,

та, хлопці, заждіте!

Ми всі пам'ятаєм, чиї ми сини.

І є ще надія, що виростуть діти,

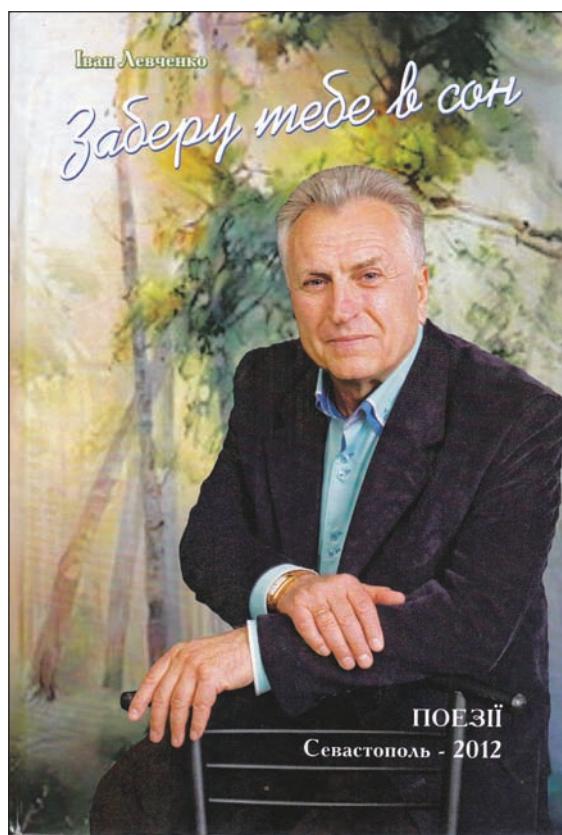
І батьківську землю повернуть вони.

«Чому ж воріженьків

самі не здолали?

Невже налякалися

чужинських гармат?»

Душа автора налаштована на добро і гарних людей. Автор не обминає й гострих кутів життя, бо переконаний: без них не можна відобразити неповторний час, у якому живеш. Іван Левченко — поет обдарований талантом, поет надзвичайно сучасний і велими плідний. Про це й засвічує його книга поезій «Заберу тебе в сон», вірші з якої пропонуємо до уваги читачів.

Данило КОНОНЕНКО

Іван ЛЕВЧЕНКО

Так скрушно стрільці

головою хитали.

I, вірши слізу, повернули назад.

Он там десь і щезли —

за видноколом.

Рвонули на конях —

здригнулась земля...

«Якщо не сьогодні,

то більше ніколи!» —

Мені долітало ще довго здаля.

ЛИСТ ЗЕМЛЯЧЦІ

У НЬЮ-ЙОРК

Чарівні Вероніці Пліск
із Жовкви на Львівщині

Дивина: у Вас день, у нас — ніч:

Де Україна і де та Америка...

Полетіти б, як чайка, мені

На гостини до Вашого берега...

Вероніко, в нас безлад такий:

За судами — суди, що аж соромно.

От у чому ми всі мастики:

Бозна-шо й нескінченно

говоримо...

Політичний маневр — ясна річ.

I не треба провидцем бути Глобою,

Щоб зображені проводірів

Й на якого ми дядечка робимо.

А народ... Ну, ще є наш народ.

Ta біда: як народ — вимираємо.

Ясна річ: від надмірних турбот

З боку тих, кого ми обираємо.

Докохались... Що рід вже змілів.

Ще й світами між іншими

губимось

Ta Україну свою віддалік

Так сердечно і віддано любимо.

Вам, собі дорікаю — усім:

Це не важко любити — на відстані.

А кому облаштовувати дім?

От у чому питання воїстину.

Тут би треба усім гартом:

Чи сказав би — всією родиною

Показати: насправді ми хто

I якою слід бути Вкраїною.

Ваша Жовква з Іваном святим

Ще і досі на Вас сподівається...

Світ широкий. I в нім рідний дім —

Україною він називається.

Як же хочеться, любі, мені

Всіх вернути до рідного берега.

Вероніко, у нас же ніч.

De Україна і де та Америка!..

НЕ ВПАДАЙМО В АПАТИЮ

Tak вже є: шлях наш

мічений втратами.

Додалося і болю, і мук.

Не піддаймося, браття, апатії!

Не зронімо наш прapor із рук!

Хто сказав: легко бути

безстрашними,

Коли в страху тримають людей?

Rозчаровані дніми вчорашиими,

Не змарнуймо

наш завтрашній день!

Я кажу: дай нам, Господи,

мужності,

Збав нас, Боже, порожніх розмов.

Що завгодно, лише не байдужості,

Bo nad прірвою вже стіймо.

Скільки ж можна без міри

все ганити

I за носа водити народ?

Maem правді у вічі поглянути

Ta вжахнутись, що буде за крок.

Lish bайдужа душа

не збентежиться,

Що Вкраїну втрачаемо.

Gендлювання святим —

Nезалежністю —

Все одно, що торгівля людьми.

Як раділи: дісталася безкровно

Ti — nеначе дарунок небес.

Чужомовно, як досі, говоримо,

Mov нема, Україно, тебе!

A було ж по-вкраїнські вже мodoю.

Po-вкраїнські весь світ тебе чув.

ДЕНЬ РІДНОЇ МОВИ
Я собі подарую цей день:
Хай із сонця він буде й любові.
Та наслухаюсь рідних пісень,
Материнським надихаюсь словом.

Тільки й треба мені усього,
Щоб була Україна на світі.
Ta щоб рідного слова вогонь
Аніхто не посмів загасити.

Все минає — невтримні літа
I сніги, що лискують до болю.
Лиш калина хай вглиб пророста,
I наш рід не минає ніколи.

Вже весна, ой вже красна іде.
От і радісний настрій у мене.
Я собі подарую цей день
I помрію: отак би щоденно,
Зустрічаючи ранішню мить,
Чути мову як музику дивну,
Де у кожному слові бринить
Життедайна душа України.

Хай в Росіях, в Америках теж
Зрозуміті зуміють нарешті:
В рідній мові ти, роде, живеш,
A без рідної мови помереш ти.

Будеш в приймах горбатитись десь,
I усокне твій корінь глибинний.
Боже збав! Розвидняється день:
Mий добриден тобі, Україно!

СВІЧКА ПАМ'ЯТИ
Я свічку запалю
У мить гірку, печальну,
В мить пам'яті й жалю
Під дзвони поминальні.
Коли о цій порі —
Скорботної хвилини —
Замре в жалобі рід
Моєї України.
У полум'ї отім,
Як іскорки — мільйони

I тут кучеряві — фальшиві слова,
Як сміх недоречний на тризні.
Простими словами
вертаються до вас

I кличу на поміч Вітчизні.
Аби зрозуміло було, що сказав,
I поклик почутити був вами.
Не всяка в шароварах

насправді козак.
Не всяка і поет, що римує словами.
Поет відчуває, який він — свій час,
Яке буде слово до діла.

Звертаються простими словами

до вас, I впевнений: в ясності — сила.

От тільки б не згаяти бажану мить.
Ta пильність щоб нам не приспали.

Стою на посту.

Rідне слово струмить,

Допоки сурма не заграла.

ТАК ЖИТИ НЕ МОЖНА!

Динаміту в рядок би!

Ta що динаміт,
Коли жити все гірше і гірше?

Скільки віршів не плодить піт,

A чого вони варти — ті вірші?

Якби так, щоб це я

по-дідівськи бурчав,
Тут проблеми б ніякої, власне.

Ale ж, Господи, випав нам час —

Час безчестя, безслав'я й безщастия.

Чим пояснимо, браття,

онукам своїм,

Що зганьбили ми волю і правду?

De Майдан? Та... ялинка ж на нім —

Влада й тут нас усіх обікраля.

A ми й ладні покірно

змириться вміть:

Xіба ж можна на прою зі спецназом?

Bуде так, як диктатор звелить

Понижених життів

У мороці голоднім.

I стогін — на весь світ

Невинно убієнних.

Потому літ і літ,

A рана — в серці щемна:

Горить вона вогнем —

I пам'яті, і болю.

Хай свічка спалахне —

Тяжку осяє долю!

Постане тінь Кремля

I людожер зловісний.

Нехай горить земля

Під катом нині й прісно.

Щоб всім катам повік

Зотліть в огні гарячим...

...Зі свічкі капле віск,

Сльозою серце плаче:

O, душеньки святі

З бажанням крихти хліба,

Zi спалахом свічі

Vi з нами поруч ніби.

Za вас в цю мить молюсь.

I дня цього святого

Я свічку запалю

Bi м'я життя. Za ного.

A ще застерегти

Tебе, м'я роде, хочу:

Bудь серцем пильний ти:

To — непростимий злочин!

Не дай себе приспать!

Не дай знедолити знову.

Cьогодні ціліть тать

U серце роду — мову,

A завтра він, лихий,

I землю, й небо вкраде.

Bудь пильним, роде м'я,

Cвого життя заради.

V i m'я могил святих

I пам'яті своєї

Я свічку засвітив,

Щоб освятитись нею.

ЧАС I СЛОВО

Zвертаються простими словами

do вас,

Щоб бути ясним, зрозумілим.

Vін прийде ще бажаний час

Metaфор і образів смілих.

Kоли замактіться голови всі:

Ti ба, як воно — кучеряво!

Dля кожної пісні свої є часи.

A нині — лихі та безславні:

Kоли все на продаж —

i гідність, i честь

Ne тільки людей, а й країни.

Одним безперервно набуток тече,

A більшості — злідні незмінно.

Не будь лиш стороннім,
байдужим до зла.
Себе ощукати яничарам не дай!
Непевні часи. Серце прагне тепла.
На те і оновлення час випада.

КОБЗАРЕВІ

Отак, Тарасе, й живемо:
Навірі ще начебто не голі...
I на словах — на волі мов,
A все одно, як у неволі.
От не повіриш — хоч би крок,
Щоб оновилася Україна.
Сміється з нас старий Дніпро
I добра світу половина.

De та мати і дитя,
Що ти омріяєшого часу?
B нас лютий безлад — не життя,
Руїна суща в нас, Тарасе!
Здавалось: вирвали з багна —
Свою будемо державу,
Aж ні — в руках злодюг вона,
Bo знову зрадили лукаві.

Otі, що, як писав, її
Приспілять й обкрадену розбудять.
Збулися гіркі слова твої:
Вкраїну нищать злії люди.

Naразі ми — один народ,

Ta ділять нас вже вражі діти.

A як поділиш ти Дніпро,

Ja матір можна розділити?

Байдужі до щедрот землі,

Do слави нашої і слова,

Vкраїну гірше москалів

Pлюндрують владці тимчасові.

Voni не гребуть нічим,

Bo затребуши, яко урки:

Hatrambuvat kishen bim,

I бідних обібрать до цурки.

A хто народові добра

Bажає щиро, їх, безвинних,

Uже не шлють за Кос-Арал,

Cykuju u rіdnіj Ukrayni.

Kуди не глянь — мундир, мундир.
I скрізь grimlyat dvermi v'язни:

Piv-Ukrayni vже sidit,

I sila b reshta — ne vmitstysya...

Oce, Taras, tak живем

V демократичній Ukrayni.

Mil'yonami u sebe mrem.

I na chuzhini stiolkii zh gine.

Ti vже probach, zo ne pochub

Chogos — na yotu hoc — novogo.

Xto vinen? Tegz ne promovch:

Mi zaviniili перед Богом.

Vin odvernuys vidi grishnih nas,

Bo zaialgli vidi strahu v nori.

Desi v irozrost — novyi Taras,

Щo словom bozhim zagоворить.

Rozbudit vini vidi sun narod,

Щo vokorivis vidi pered bidou.

I povede novyi prorok

Narod velikiy za sobo.

Te, zo omriav ti es, Zdysnitsya, lih narod zaohoch.

A poki zh ganibyi chasi, Neprawedni chasi, Proroch!

ГІДНЕ ЗАНЯТТЯ

Suditi minule — nevdychnie zanystya:

Vono vidi bulo — ne zmynish yogo.

Dostoini shuchasnim zanystya,

bratya,

Koli suchij bezlad lutut krougom.

A kogo nenanivistjo skirkirystya oko

I kto nas riidnit iz mogolamiznow,

Chitayte, panove,

pro skifiv u Bloka,

Abi ne vesti bezpredmetnih

rozmov.

Для чого заводить людей ув оману:

Otih zapozicheny u vissch vistacha.

Bida, zo buili triista rokiv

pids hanom,</p

ДОБРА ПАНІ КОЛЯДА ДО ГОСПОДИ ЗАГЛЯДА

От що ви з подивом завважите, гортаючи різдвяні сторінки газет минулих і давно минулих літ: автори, що жили в різні часи і походили з різних українських країв, висловлюючи свої думки і почуття з приводу Різдва Христового, ніби змовлялися між собою — достату ті самі слова повторюються, ті самі образи. Все про казкове «колись давно», про дитячі роки, про чисті зорі і білі сніги... Все про колядників зі звіздою і вертепом... Мовби слів бракує. І таки бракує! І добре, що це так — це засвідчує, що Різдво — над усіма словами, і це «над» у Святвечірню мить бере нас до себе, відбирає мову і підносить над землею... І тому коли потім-потім ми згадуємо: сніг... вечір... зорі... ялинка... колядка..., то це тільки символи, тільки зовнішні знаки незабутнього і невимовного стану нашої душі. І це діється не лише з нами, сентиментальними українцями, а з усім хри-

стянським людством: ті самі знаки, ті самі символи, а коли читаєш, то сльози стискають горло — вертається те вічне різдвяне «над» і знову підносить нас над землею, над часом... Мороз і сніг, і зорі, і колядники під вікнами... І родина сідає за мудро-пісний святвечірній стіл так поважно, що в ту мить кожен з челяді здається святим... Хіба це можна передати словами?

Тому й поети, навіть велики з них, пишучи про Різдво, знову й знову вертаються, як усі ми, до дитинства. Поети, навіть старінні, — завжди діти... Дитяча душа відкрита до невимовно-містичної сутності цього свята з такою безпосередністю і довір'ям, з такою радістю, якої потім вистачає на все життя, і яка, мов надійна Божа запорука, передається від покоління до покоління.

Петро ЧАСТО

БОГДАН ЛЕПКИЙ

НА СВЯТИЙ ВЕЧІР

Сніжок паде, як срібний пух,
Мороз маєє квіти;
Накритий стіл, в куті дідух,
Пустують в сіні діти...
Гай, кілько то минуло літ!
А я так добре чую
Кожухів шелест, скрип чобіт,
І ширу пісню тую.
Далекий світ, великий час,
Пливуть літа рікою,
А я все пам'ятаю вас,
Як йдете з колядою...
Засіли газди на лавках,
Найстарший на покуттю.
Трішати склянки
В сильних руках,
На стелю мечуть кутю.
Говорять, що важкі літа,
Не вродили ячмені,
Що правди їм ніде нема,
І — затискають жмені.
Говорять: окун де не кинь,
Усюди кривда й горе;
Чи сяк, чи так, чи, хлопе, гинь,
Біда тебе поборе...
Говорять, — а слова летять
Молитвою до Бога.
Та чи дійдуть, чи долетять?
Шаслива їм дорога!..

ІВАН ПРЛЯВСЬКИЙ

У СВЯТ-ВЕЧІР

Летять роки... І знов, як сон,
Як бачене давно обличчя,
Навіє спогадів вогонь
Цей вечір таємничий.
Ах, скільки радощів старих,
Затаєніх та не забутих,
Не збили нам прудкі вітри,
Ані завія люті.
В душі, наповнений чуттям,
Далекі загоряють свічі,

А дзвони грають — як і там —
В твоєму серці, тричі.
І рветься думкою в туман
Крізь далечину невідомі,
Туди, де манить рідний храм
Ta світло твого дому.
І бачим молодечий шлях
В село снігами чи рікою,
На нім лишила ти в снігах
Дитинство з колядою.
Летять роки... І знов, як сон,
Як бачене давно обличчя,
Навіє спогадів вогонь
Цей вечір таємничий.

СВЕНГЕ СВЕРСТЮК

НИНІ СВЯТ-ВЕЧІР.
Нині Свят-Вечір.
Я сам, з листами.
Тиша — на цілій світ.
Музика й зорі. Зорі ті самі,
Що й дві тисячі літ.
Пам'ять дитинства,
Молитва мами.
Рідні в серпанку німих розлук.
Рідні усмішки — десь за снігами
Сотні братерських-
сестринських рук.
Вузлик гостинців —
як ніжна пам'ять —
Дотик любові благовістив
Світам холодним у сіру безвість
Найбільшу тайну, найбільше з див.
В тремтінні свічки молитва мами
І вічні зорі над світом мук.
А за горами, а за снігами
Тайна любові
крізь ніч і тьму передається
від покоління до покоління.

БОГДАН-ІГОР АНТОНИЧ

РІЗДВО

Народився Бог на санях
в лемківськім містечку Дуклі.
Прийшли лемки у крисанях
і принесли місяць круглий.

Ніч у сніговій завії
крутиться довкола стріх.
У долоні у Марії
місяць — золотий горіх.

КОЛЯДА

Тешуть теслі з срібла сани,
стелиться сніжиста путь.
На тих санях в сині незнану
Дитя Боже повезуть.
Тешуть теслі з срібла сани,
снятися весняній сни.
На тих санях Ясна Пані,
очі наче у сарни.
Ходить сонце у крисані,
спить слов'янське Дитя.
Їдуть сани, плаче Пані,
снігом стелиться життя.

МАКСИМ РИЛЬСЬКИЙ

РІЗДВЯНИЙ СОНЕТ

Незмінний свідку прашурів моїх.
Золотою небо! Ясний світ!
Тобі мої замислені привіти.
Акорди перших співів різдвяних.
Казки ієрогліфів золотих,
Незримих рук усім відомі квіти!
Я бачить вас і серцю не радіти,
Як не забудь усіх турбот земних.
Під дальній звук

урочистого дзвону
Ви воскресали вбогий Вифлеєм
І схилену над яслами Мадонну.
Від світите перед Великим днем
Над бідою кривавою землею —
Нового світу новою зорею.

ОЛЕКСА СТЕФАНОВИЧ

СВІЖЕС СІНО, ЯСЛА КЛЕНОВІ...

Свіже сіно, ясла кленові,
Ясна Дитина...
Діва Марія кося шовкові
Стеле для сина.
Біле янгнятко діше на Бога,

Сивес діши, —
Дишути на Бога, щоби для Ньюога
Було тепліше.
В небі черкають
крила об крила:
Янголів — сила.
В небі ніколи так не дзвонила
Пісня зраділа.

Дзвонити ялина десь у діброві,
В лузі — калина...
Свіже сіно, ясла кленові,
Яса Дитина.

ЯР СЛАВУТИЧ

НА РІЗДВО

Мені приснилась біла паляніця,
Накритий стіл і соняшна кутя,
І понад хатою в лету жар-птиця,
Що ловить зорі й знає майбуття.
Я часто бачу: грає сніговія,
Міцні морози — дуб аж посизів,
А ти стоїш на покуті, як мрія,
Як Божа Маті серед образів.
Сім'я сідає до святного столу,
Де пахне сніп і де п'янить узвар;
З ясної стелі, мов з небес, додолу
Лампадка ронить сяєво, як жар.
Дзвенити молитва

над столом святково,
І на долівці сіно шелестить...
О не забути боговите слово,
Що всім ясило благодатну мити!
Мені приснилась біла паляніця,
Накритий стіл і соняшна кутя...
Нехай навік спомином іскриться
Той добрий час — на все мое життя!

АНАТОЛІЙ ЗАГРУДНИЙ

* * *

Йде по місту Коляда,
Аж виспіве хода.
Всім розносить віншування,
Подарунки, побажання.
Дітям — казку-забавлянку,
Колисаночку-співанку.

Старшим діточкам на згадку —
Милу серденьку колядку,
А дівчатам в нагороду —
Із калини ніжну вроду.

Козакам — звитяжну вдачу.
Вище голову, козаче!

А жінкам і молодицям
Зичить щастя, як годиться.
Будьте, людоночки, здорові,
При добробуті, любові!

Мови рідної краса
Хай у душах воскреса!
Рідна пісня що звучала,
І колиска не мовчала!

* * *

Коляд, коляд, колядница,
Іде колядка молода.
Принесла колядка-гістья
Віншування ув обійті:
— Діти ненки України,
Будьте щирі та гостинні,
І щасливі, і багаті,
І розумні, і завзяті.

* * *

Коляд, коляд, коляди,

І дарую коляду:

«Будьте щедрі та веселі,

Будьте в ласці у Різдва!»

Кожній хаті та оселі

Залишаю ці слова.

Ці слова, ці слова,

Залишаю ці слова.

Ой, патлата і хвостата

У мороза борода!..

Нині свята, завтра свята —

Йде прадавня коляда.

Коляда, коляди,

І дарую коляду:

«Будьте щедрі та веселі,

Будьте в ласці у Різдва!»

Коляда, коляди,

І дарую коляду.

ВІРА БАГРОВА

КОЛЯДА

Ой, патлата і хвостата
У мороза борода!..
Нині свята, завтра свята —
Йде прадавня коляда.
Коляда, коляди,
Йде прадавня коляди.
Я у дідовім кожушку
По м'яких снігах бреду,
Перебрався за пастушка
І дарую коляду.
Коляду, коляду,
І дарую коляду:
«Будьте щедрі та веселі,
Будьте в ласці у Різдва!»
Кожній хаті та оселі
Залишаю ці слова.
Ці слова, ці слова,
Залишаю ці слова.
Ой, патлата і хвостата
У мороза борода!..
Нині свята, завтра свята —
Йде прадавня коляда.
Коляда, коляди,
Йде прадавня коляди.

У РУКАХ – ВСІ БАРВИ СОНЦЯ

Велику музично-поетичну програму, головним рефреном якої прозвучала пісня композитора О. Сергєєвої на вірші М. Пономаренка «Все починається з мами», підготували учні 5-В класу НВК «Школа-ліцей» № 3 ім. А. Макаренка на виховну годину про життя і творчість Героя України, видатної кримської вишивальниці Віри Роїк.

Вони прийшли у цей день у школу в вишиванках і з великом задоволенням декламували вірші, які присвятили майстрині кримські поети — Данило Кононенко, Леонід Білій, Аркадій Вакуленко, Петро Вольвач, а також Наталя Баклай, поетеса з рідного міста Віри Сергіївни — Лубни Полтавської області. Впевнено звучали голоси Аделі Балабанової, Поліни Леоненка, Олександри Гусар, Сергія Рябушенка, Єгора Дем'янова, Павла Воховського та інших учнів.

На цьому заході були присутні гості: син Віри Роїк — Вадим Роїк, одна з її учениць ще зі шкільної пори

— Світлана Лавренюк, а також багато батьків і педагогів школи. У своєму виступі Вадим Роїк розповів про зв'язки його мами з цим навчальним закладом, про її особисте знайомство з відомим українським педагогом Антоном Макаренком, ім'я якого присвоєно школі. Діти та дорослі з інтересом оглянулися дякі з нагород Віри Роїк, які принес з собою її син.

Немає уже серед нас Віри Сергіївни Роїк, однак зв'язок її родини з нашою школою не переривається. У 5-А класі навчається її правнучка Арина, а наступного року у перший клас збиратиметься прийти її наймолодший правнук — Андрюша Воронов.

Світлана Лавренюк розповіла про Віру Роїк як учителя і вихователя нових поколінь вишивальниць, про її творчість у декоративно-прикладному мистецтві України та українській народній вишивці, як розкривалися в ній її мудрість і талант. А директор школи-ліцею Олена Гордієнко назвала життєвий шлях Віри Роїк прикладом служіння

творчості та своїй Батьківщині. Вона побажала учням бути такими ж наполегливими у навчанні та позашкільніх справах, стати гідними патріотами рідної землі.

Школярі ознайомилися з оглядом літератури, присвячені творчості В. Роїк, а також експозицією фоторозімків про її відвідання школи-ліцею № 3 ім. А. Макаренка. Демонструвалися слайди і фрагмент із фільму режисера-кінодо-

кументаліста Василя Глинчака «А на тих рушниках Україна моя...».

На завершення заходу всіх присутніх пригостили за українським звичаєм пирогами, спеченими хлібо-солінами батьками п'яти-класників.

**Валентина КОВАЛЕНКО,
вчителька української
мови та літератури
НВК «Школа-ліцей»
№ 3
ім. А. Макаренка**

СВЯТО РОДИНИ

У рамках проекту уже втретє проводить Ельзара Рустамівна позакласний захід під назвою «Свято родини» у національному кримськотатарському 4-Б класі. Цього року воно відбулося 16 грудня. Заходу передувала копітка підготовка та репетиції. І діти, і батьки із задоволенням брали у ньому участь, щоб продовжити спілкування сім'ї. Класна кімната, в якій проходив захід, була прикрашена малюнками минулих років — родовідними деревами сімей школярів. На дощці — фотографії із сімейних альбомів.

Сім'я — це традиції, свій устрій, своє життя. І кожна сім'я цікава по-своєму.

Готуючись до свята, кожна родина намалювала свій герб. Цікаво презентувала цю роботу Ібрағімова Айше. Ось що вона розповіла: «Нам дали завдання намалювати герб своєї родини. Мені захотілося зобразити лебедя, тому що цей птах красивий та шляхетний, як і наша сім'я. Коли я малювала, уявила, що батько — це голова, мама — шия, брат — спина, а я із сестрою — два крила. Батько — голова, тому що він найголовніший у нашій родині, матуся — шия, осіклики вона завжди показує, що треба робити і куди треба йти; брат — спина, бо це наша опора, об яку можна спертися, і яка підтримає нас у важку хвилину. Ми із сестрою — крила, які допоможуть птахові злетіти».

На святі царювала атмосфера доброзичливості, злагоди. Діти чудово співали пісні про дружбу, родину; декламували вірші, інсценували цікаві сценки. Усім присутнім запам'яталася сценка із життя лісових мешканців

під назвою «Батьківські збори на лісовій галевині». Треба відзначити артистичність учнів, а особливо Сейдаметову Айду, яка чудово впоралася із роллю Сови, Абдураманова Бекіра в ролі Єнота, Мамутової Сайда в ролі Ведмедя, Сейтджалілову Руслану в ролі Лисиці. Було помітно, що робили діти це із задоволенням та великим бажанням. На свята були присутні батьки учнів, а деякі родини представлені наців'ють трьома поколіннями! На свято завітали й бабусі, і дідуси! Для гостей і учасників учителька підготувала цікаві конкурси. Наприклад, татусі пришивали гудзики. Ми знаємо, що це незвична для них справа, тому це було цікаво й весело. У матусь теж нелегке завдання. Їм було запропоновано зробити з підручного матеріалу за обмежений час новорічний костюм для своїх дітей. Конкурси супроводжували музичне оформлення, яке підготувала учителька музики Абдураманова Гульнара Кадирова.

Не обійшли стороною найпочесніших гостей — старше покоління. Для бабусь і дідуся теж були завдання — згадати молодість. Наприклад, у якому році пішли до першого класу? Який шкільний предмет був улюбленим? Як звали першу їхню вчительку? Деякі запитання стосувалися улюблених онуків та онучок. А ті, у свою чергу, із вдячністю розказали присутнім про трудовий шлях своїх пращауків. Ось що цікавого розповів Абдураманов Бекір про свого дідуся: «Мій дідусь у 1970 році закінчив Троїцьке авіаційне училище. Працював у місті Намангані в аеропорті льотчиком. Потім його перевели в інше місто, де

працював на Станції юних техніків директором. Через те, що він був льотчиком, на роботі його називали «літаючим директором». У 2000 році він вийшов на пенсію. Я люблю дідуся, з ним завжди цікаво та весело!».

Ісмаїлова Айше написала таке: «Трудовий шлях моєї бабусі розпочався у 1980-х роках. Після закінчення наочного працювала бухгалтером на Комбінаті побутових послуг. Потім бабуся Хатідже була заразована на військову службу у внутрішній війська. Службу розпочала у званні сержанта. Після отримання звання прaporщиця її перевели на службу в Військову прокуратуру гарнізону на посаду відповідального виконавця спецкомендатури, де вона і прослужила до перезду у Крим».

Завершила Айше свою розповідь віршком:

*Моя любимая семья —
Мои лучшие друзья!
Можем вместе
Спеть мы песню,
Можем вместе станцевать.
Я счастливый человек,
Лучше моей семьи нет!*

Змінюються часи, устої, рухається вперед науково-технічний прогрес. Але у всі часи найбільшою цінністю залишається сім'я. І усі скарби світу не замінять ніжної усмішки дитини і розуміючого погляду дружини. Саме в сім'ї зароджуються усі традиції, звичаї, саме тут народжується на світ людина в оточенні й турботи. Саме тут вона вчиться робити свої перші кроки і вимовляти свої перші слова. Заради сім'ї ми готові на будь-які подвиги. Сім'я дає нам сили жити і творити, радіти кожному прожитому дню.

Дуже хочеться, щоб у кожній сім'ї був затишок і спокій, радість і взаєморозуміння. Адже дружба і взаєморозуміння залежать від нас

самих. Саме з метою створення доброзичливової атмосфери в спілкуванні дітей і батьків, створення умов для розвитку сімейної творчості і співпраці сім'ї та школи, для об'єднання класного колективу і був розпочатий тривалий проект під назвою «Добріше немає моєї сім'ї», ініціатором якого виступила вчителька початкових класів Нижньогірської загальноосвітньої школи № 2 Ельзара Рустамівна Ібрағімова. Пройдено немалі шляхи — три роки. Напевно, усі погодяться, що проект дав свої результати, адже діти вчаться, спілкуються, дружать, допомагають одне одному, творять, а значить, співпрацюють.

Сім'я — це діти, їхні батьки, бабусі і дідуси. Але є й інша родина — це велика шкільна сім'я. Як же вдається жити в дружбі, у чому секрет їхньої шкільної сім'ї? На ці запитання відповідали учні, виразно читаючи вірш. Потім виконали пісню «Барбарики».

З усього було видно, що свято сімейне, бо командродини працювали об'єднано, злагоджено, із розумінням і любов'ю ставилися один до одного.

Скільки ми дізналися про сім'ї! Напевно, в кожній із них люблять тихі вечори, коли можна поспілкуватися, зайнятися улюбленою справою, послухати музику. У 4-Б класі є сім'ї, які ніколи не нудьгують разом, їм просто ніколи нудьгувати. Їхні умілі руки творять дива, радують оточення своїм мистецтвом. Родини представили свої вироби: вишивки, в'язання, різьблення по дереву, м'які іграшки.

Ось і підійшло до завершення сімейне свято учнів і

батьків 4-Б класу. Як приемно, коли навколо панує дружба і взаєморозуміння, турбота і любов, увага й повага, чуйне і дбайливе ставлення один до одного. І усе це об'єднує одне просте, але важливе слово «СІМ'Я».

У кінці заходу Ельзара Рустамівна оголосила підсумки: яка сім'я була найактивнішою, яка — найдружнішою, яка — наймітливішою тощо. Кожна родина отримала за участь у святі пам'ятні медалі у вигляді ромашок. Завершилася цей день традиційним чаюванням. Усім присутнім сподобалось, воно викликало масу позитивних емоцій як у дорослих, так і у дітей. Такі заходи показують нам, що родина — найважливіше у житті людини, вчать цінувати і любити її.

Дінара ІБРАГІМОВА,
учениця 8 класу
Нижньогірської ЗОШ № 2,
та старший учитель української мови та літератури
Світлана Миколаївна МИРОНЮК

РОКІНІВСЬКИЙ МУЗЕЙНИЙ ДОН КІХОТ

(Закінчення. Поч. на 1-й стор.)

На підставі найсучасніших досліджень написав тематико-експозиційний план та створив новий зал «Історія української державності» (37 м²), аналогік якому немає в Україні, де відвідувачі можуть уявно пройтися по етапах народження, розвитку та становлення державності нашої країни, якій понад 7500 років!

З 1989 року на території Рокинівського дендропарку О. М. Середюк започаткував створення експозиції просто неба — «Козацького зимівника», в якому розмістились пам'ятки древнього дерев'яного будівництва. Олександр Миколайович відшукав і перевіз вітряний млин, курну хату (1875 р.), дводільну поліську хату, кузню, збудував господарські забудови (клуні, оберіг, хлів-стодолу, лъох, дровітню тощо). Придбавши коней, побудував вольєр для вигулу тварин, за-клав фруктовий сад. У 2010 році відшукав ще одну унікальну споруду — хату 1804 року, що знаходилась в с. Острів'я Шацького району. І знову ж таки власними силами переїзд ії. А у жовтні минулого року реставраційна бригада (О. Устимчук) встановила унікальну пам'ятку минулого в експозиції просто неба. Майже за власний кошт спорудив каплицю на унікальному місці позитивної енергії, де відвідувачі проводять не тільки християнські обряди, а й зіллюються духовно й фізично.

Згодом задумав обладнати на березі Рокинівського ставка Волинську Січ, де пануватимуть козацькі звичаї і права, навчатимуть юнаків козацьких бойових мистецтв. Так званий екомузей являє собою вдале поєднання музею просто неба — скансену і природного заповідника. Таким чином, збагачується і доповнюється розпочата в стаціонарних залах експозиція. Численні відвідувачі музею мають змогу ознайомитися не тільки з пам'ятками древнього житлового, господарського, монументального і посадибного дерев'яного будівництва, а й поринути у цікаву подорож заповідними стежками, де їх чекають несподівані прекрасні зустрічі з багатьох тих, хто піднімався у його височіні з вічною думкою про хліб щоденний і виносиш звідти не лише змелене борошно, а й приемне почувтя виконаного обов'язку перед родиною.

Минулого року музей увійшов в першу десятку музеїв України з наданням екскурсійних послуг. Ще одним напрямком музею став феномен вітчизняної історії — українське козацтво. Олександр Миколайович Середюк вже декілька років займається вивченням і дослідженням історії козацтва. І чим більше він її вивчає, тим більше утвіржується ідею, що потрібно створити на базі свого музею Козацький ліцей імені Д. Вишневецького. А поки що разом зі своїми козаками-побратимами заснував Молодіжну громадську організацію «Школа козацького гарту». Бойовий гопак вивчають тут за програмою психофізичної підготовки воїнів Запорозької Січі. А це — поглиблене вивчення історії України та козацтва, українська міфологія, козацька медицина, хоровий спів та хореографія, володіння прийомами рукопашного бою по системі «Бойовий гопак», виховання лідера,

набуття навичок верхової їзди тощо. Учні школи беруть участь в туристичних походах по місцях козацької слави, в змаганнях і семінарах з козацьких бойових мистецтв.

Крім музейної діяльності, Олександр Миколайович Середюк займає активну життєву позицію, неодноразово обирається депутатом Рокинівської селищної ради, а у 2006-2010 роках — депутатом Луцької районної ради, член гуманітарної комісії, де жодна сесія не проходила без його полум'яння виступів. Він — член правління обласної організації Спілки ощуканих вкладників і акціонерів, обласної Асоціації незалежних письменників Волині імені П. Чубинського, полковник Волинської Січі Війська Запорозького. Захоплюється біоінформаційними технологіями оздоровлення, туризмом, на Кавказі склав залік «Альпініст СРСР», брав участь у сходженні на Ельбрус. Створив декілька відеострілок на цю цікаву тематику.

Зробив значний особистий творчий внесок у соціально-економічний і культурний розвиток музеїної справи на Волині, самовіддано працює в галузі музееуванства, сприє збереженню і пропаганді архітектурного наслання Волині, збереженню народних промислів і ремесел України. Займає активну громадянську позицію та бере участь у відродженні історичного минулого, козацького способу життя, вихованні молоді в дусі українського лицарства. Постановою Козацької ради нагороджений медаллю «Козацької Слави» та срібним хрестом «Козацької Слави».

Директор музею, історик, автор

багатьох наукових брошур і статей на історичну, краєзнавчу та публіцистичну тематику. Вагомі його науково-краєзнавча та просвітницька робота. Ним підготовлено і опубліковано понад 50 наукових статей та видань, десятки книг на історико-краєзнавчу і публіцистичну тему. Особливою популярністю серед молоді користуються його книги «Лицарі Сонця» — 2006 р., друге видання 2008 р., «Козак — не пияк», «Рятуйте Україну, хлопці» 2010 р. та інші.

За підлінну працю О. М. Середюк став лауреатом обласної премії імені Леоніда Маслова (1999 р.), неодноразово нагороджувався Почесними відзнаками обласної державної адміністрації, обласної ради, Міністерства культури і туризму України. Недаремно свого часу Середюка Олександра назвали Рокинівським Дон Кіхотом, який завжди боровся з несправедливістю, жорстокістю та злом. І коли домашні йому дорікають, що він не побудував собі хати в Рокинях, де фундамент стоїть уже понад 20 років, то він з козацьким гумором відповідає, що збудував ціле козацьке село: з млином і церквою, кузнеце і клунями, хатками та куренями. Відвідувачам там затишно і приемно пізнавати і відпочивати, насолоджуватися красою і порігами в минувшину нашого краю. Адже дарувати людям радість — це найвищий прояв божественного по-кликання.

Ольга РОГОВА,
старший науковий співробітник
Музею історії сільського господарства Волині-скансен
с. Рокині, Волинська область

ВІТРЯНИХ МЛІНІВ СКЕЛЕТИ

(З ІСТОРІЇ СТАРОГО ВІТРЯНОГО МЛІНА.
ЗА МАТЕРІАЛАМИ МУЗЕЙНОЇ ЕКСПЕДИЦІЇ)

«Стоять у тривожнім задумі
Вітряних млинів скелети.
Це ж ваші крила дали життя
Мільйонам людей планети...»

Іван Бойко

«Вітряних млинів скелети»... Які страшні слова викарбував луцький поет і художник Іван Бойко після побаченого на околицях сіл, де ще стоять залишки вітряних млинів на Волині. В минулому ці дерев'яні велетні прикрашали краєвид кожного українського села. В деяких селах іх стояло по два-три. А у селі Четвертня Маневицького району, наприклад, їх було аж чотири. Двадцять років тому я ще застав там тільки два. Одного з них на початку 90-х років минулого століття вдалося демонтувати, перевезти і спорудити на березі Рокинівського ставка, що за 12 кілометрів від Луцька. Він став мов першою ластівкою майбутньої експозиції просто неба «Козацький зимівник» — Музею історії сільського господарства Волині-скансен. Нині у ньому розміщена ще й тематична експозиція «Мліни Волині». Той вітряк вдалось врятувати і реанімувати та дати йому нове життя. Кожна делегація тепер намагається біля нього сфотографуватися, заглянути всередину, доторкнутися до масивних робочих деталей.

Таких вітряних млинів на Волині було понад 420. Нині залишилось лише 18! На зміну природній енергії вітру прийшла цивілізація у вигляді електроенергії, яка витіснила з ужитку дар Всесвіту і мудрість предків. Про вітряки почали забувати. Старі мірошники відходили до духу своїх предків. Молоді — «задравши штани, бігли за комсомолом». Всеукраїнське товариство охорони пам'яток історії і культури, яке довгий час очолював невтомний академік Петро Тронько (нині покійний), спромоглося лише на те,

щоб зібрати невелику колекцію вітряків і створити в експозиції просто неба в Пирогові на Київщині, Переяслав-Хмельницькому, у Львові в Шевченківському гаю.

Всі вітряки радянською владою були націоналізовані, стояли на балансі в колгоспах. Переважну більшість їхніх власників, кoliшніх господарів, оголосили куркулями і репресували. Одних розстріляли як ворогів народу, інших — депортували до «білих медведів».

Так сталося і з вітряним млином, що у селі Ярівка Горохівського району. Нещодавно Музей історії сільського господарства Волині-скансен здійснив міні-експедицію щодо виявлення і обстеження пам'яток народної архітектури. Те, що ми побачили на околиці села Ярівка, було для нас шоком.

Колишню могутні вітряну споруду уже не можна було назвати вітряним млином. Це були залишки того велетня, що давав хліб насущний багатьом поколінням односельчан.

— Його збудував у 1923 році ще мій батько, Дмитро Михайлович, — розповідає чоловік похилого віку, до якого ми підішли від вітряка. Це — Георгій Дмитрович Залєс'кий, перший нашадок власника колишнього вітряного млина.

— Будували його п'ять років, — продовжує спомини чоловік. — Недоїдали, недосипали, тяжко працювали по господарству. Всією родиною тягнулися, щоб спорудити вітряк. Шестеро дітей треба було нагодувати і одягнути. Хоч батько був столяром, та хати собі спочатку не збудував, а все віддавав вітряку. Сім'я жила в напівземлянці напівголодною, але вірила, що вітряк закрутиться і стане краще жити великій родині. І крила закрутиться, вітряк зашумів і запрацював могутній велетень. Не тільки крутились крила, а й сам вітряк крутився навколо своєї віси. Якщо треба було його повернути до вітру, в інший бік, то міг це зробити і один мірошник. Чіпляв міцну мотузку до дишла, яке було завдовжки у 9 метрів, що вstromлялося в так звані паязи, і повертає «бараном», тобто лебідкою. Вітряк слухався як живий організм.

Тоді ми трохи оклигали від зліднів. Батько молов людям пшеницю на борошно, дерть і брав за це «герц», тобто мірку — 9 кілограм з одного метра.

— І дово він молов людям? — запитую у діда.

— Не встигли ми ожити біля нашого гудівальника, як почалася війна. У 1939 році прийшли німці. Трохи побули і відійшли. Тепер ми уже знаємо, що був Пакт Молотов-

Рібентропа. А тоді дивувалися: чого ж це німецькі солдати так мирно з нами поводилися і невдовзі покинули край?

В селі Софіївці стояло два вітряки. Німці їх збудували. Добре були майстри і господарі. Гарні мали хати і садиби, облаштували садки, стави. Та в 1940 році Гітлер видав указ, щоб всі німці, які мешкали за кордоном, поверталися на батьківщину, до Німеччини, в Третій рейх.

— В селі Теришковці також був вітряк. Наш дядько Тихон, батьків брат, його там купив. Проте виторгу з нього не мав, бо багато було вітряків у селах. То він його невдовзі продав і війах на Полісся в село Омельяне Камінь-Каширського району і там знову купив вітряка. Жив собі із сім'єю, нікого не чіпав. Та прийшли совети. Приkleїли йому тавро «куркуля». Арештували і припаяли йому аж 25 років каторги, а старший дочці — 10 років дали. Всю сім'ю вивезли в Іркутську область. Навіть після смерті Сталіна не дали повернутися на Україну. Вимучений в тих концтаборах там і помер. Було йому лише 62 роки. А який крепкий був чоловік.

— А вашу сім'ю не розкуркулили за вітряк?

— запитую в діда.

— О, було в нас лихо за «других советів», — прищуривши очі, поволі розповідає старий чоловік. Батьків також приkleїли ярлик, що куркуль. Адже мав вітряка власного, значить, — «куркуль». Батько відчував, що котиться в краї, не противився і відразу вступив до колгоспу ще в 1947 році. Все одно — «куркуль». І який же він куркуль, коли хата у нас 5 на 5 метрів? Стріха під соломою, клуня дерев'яна хитається. Комісія приїжджала з району, все оглядала, міряла. Нам пощастило, що в батька в районі був шкільний товариш, в той час заслужений фронтовик із медалями і орденами. Він, мабуть, і допоміг нас відмазати від тих комун, які ходили і все переписували та обкладали податками. Ми тоді навіть у дома не ночували, бо боялися, що ніччу прийдуть яструбки і всіх поженуть до вокзалу. Млин за батьком числився аж до 1953 року. Потім остаточно перейшов до колгоспу. По два рази на тиждень приїжджають перевірючі. Достеменно перераховували все зерно і борошно, що було у вітряка.

— То до якого ж року молов вітряний млин? — ще раз запитую у старожила.

— Молов, добре молов наш годувальник аж до 1966 року. Люди возили зерно тільки на осіпку. Жорна мали замінити, та не встигли зробити доброй справи. Вітряк ще довго стояв у справному стані, ніби очікує, коли зайде справжній господар і запустить жорна в роботу. Коли головував у колгоспі

Володимир Андрійович Жигун, то мав пла- ни знову його запустити в роботу. Та не встиг. Царство йому небесне. Тоді не поремонтували, а тепер і поготів, — махнув рукою старий.

— Та, ні. Помиляєтесь, пане добродію. Він потрібен і нам, і наступним поколінням

ТВОРЕЦЬ НЕВМИРУЩОГО «ЗАПОРОЗЬКОГО МАРШУ»

Нелегкий життєвий та кобзарський шлях довелося пройти славному синові України, кобзареві, авторові «Запорозького маршу», що нині вже звично часто лунає у програмах українського радіо, звучить на святах, урочистостях, велелюдних зборах, завдяки до глибини душі вхилиючи слухачів, будячи в серіях геройчний дух наших славних предків.

Народився Євген Адамцевич 1 січня 1904 р. в с. Солониці — тепер Полтавської області. У дворічному віці після хвороби осліп. Був відданий до школи сліпих. Грати на бандурі вчився у кобзаря М. П. Олексієнка. Наприкінці 1920-х років увійшов до складу Миргородської капели бандуристів, з якою почалися його кобзарські мандри від Сули до Чорного моря. У 1930-х роках виступав як бандурист-соліст, кобзарював, подорожуючи з дружиною Лідією, яка була його поводирем.

Жив у містечку Ромнах, граючи на місцевому базарі, але багато часу й далі проводив у мандрах, щоб кобзарюванням заробити на прожиток.

Музично обдарований, Євген Адамцевич привертав увагу шанувальників музичної культури і 1939 р. був запрошений на Ресpubліканську нараду кобзарів у Києві, а через рік брав участь у Всеукраїнській нараді народних співців у Москві.

На жаль, комуністичний режим не сприяв розвитку народних талантів і, певна річ, був неприйнятний для Адамцевича — патріота рідного краю та давніх кобзарських традицій. Йому знову доводилося грати-співати на ярмарках та базарах.

У часи Другої світової війни Адамцевич знову мандрує по Україні. Виконуючи патріотичні твори, заликає народ не коритися окупан-

там, боротися за свободу й незалежність. Тоді ж він створює «У неї», компонує інші твори.

Побував кобзар і в західних областях України. «Доводилось тоді мені, — призначався потаємно згодом Адамцевич, — виступати і в одному із з'єднань Української Повстанської армії, грати-співати борцям за незалежність України. Повстанці вже знали від добрих людей про мою кобзарську діяльність і тому, запрошивши мене до себе, слухали мої пісні дуже уважно. А після виступу нагодували, обдарували чим могли і дали навіть «бомагу», в якій складали подяку за мій виступ».

Нелегким було життя Адамцевича у важкий післявоєнний період. «Про мене неначе забули», — згадував кобзар, якому знову доводилося грати на роменському базарі.

У 1960-х роках почалося мое спілкування з Євгеном Адамцевичем, про якого ще задовго до того я багато добрих слів чув від народних кобзарів та лірників. У своїх листах до мене митець часто згадував про важкий стан свого здоров'я, підірваного в часі нелегкого дитинства, голоду та воєнного лихоліття.

Через Центральну правління музично-хорового товариства в Києві вдалося тоді виклопотати путівку на безоплатне курортне лікування та відпочинок кобзаря у Трускавці.

Я зустрічав кобзаря з його нерозлучною супутницею — дружиною Лідією у Львові й супроводжував обох до Трускавця, де їх радо, з букетами квітів, вітали бандуристи Львівщини.

Згодом про цю зустріч кобзар із великом захопленням розповідатиме письменнику Олексі Ющенку: «У Трускавці вітали мене учасники капел бандуристів «Струмок» та «Дністер» і загляді-заспівали на мою честь».

Довелося грати і співати тоді й Адамцевичу. Це був перший прилюдний виступ кобзаря на Львівщині в післявоєнний період. Тоді ж ми домовилися, що після відпочинку у Трускавці кобзар виступить у Дрогобичі та Новому Роздолі. Кобзар дотримав слов. Наприкінці лікування відбулися концертні виступи Адамцевича у Дрогобицькому педагогічному інституті та Новороздольській музичній школі; кілька інших виступів у Дрогобичі та Новому Роздолі. Захоплено сприяняли присутні оригінальні «Суд Байди» та «Євшан-зілля» (на слова М. Вороного), народні історичні пісні «Про Морозенка», «Про Супруну», «Про Семена Палія», задушевні ліричні пісні та інші твори. Слухачі після виступу скандували: «Співцю євшана — сердечна шана!». Високо оцінку майстерності народного співця давала і місцева преса. Але тільки місцева — прислужні чиновники подбали, щоб навіть обласна преса мовчала!

Через деякий час, 1969 р., Євген Адамцевич із групою кобзарів знову побував на Львівщині. У Львові вдалося зорганізувати два кобзарські виступи: у концертній залі Львівського політехнічного інституту та на Львівському заводі автонавантажувачів. На більших сценах, закріма львівських театрів чи філар-

ЗАПОРОЗЬКИЙ МАРШ

Мелодію зберіг кобзар
Євген АДАМЦЕВІЧ
Слова Миколи ОЛІЙНИКА

Гримотять літаври,
стяги пломеніють,
Ген високе сонце осяває путь.
А попід горою яром-долиною.
Козаченки славні у похід ідуть.

Слава їх чекає,
смерть на них чигає, —
Все те буде потім, в клекоті боїв.
Нумо, браття, пісню!
Гей, кобзарю, де ти?

Вишваримо, щоб гук наш
до небес злетів.
Коні бистроногі, сіделечка срібні,
Шабля і пістолі у несхіб-руци.
Начувайся, враже!

Ген у полі, в полі
Оборонці волі — січові стрільці.
Розступіться, терни!

Розіграйся, море!
Боже милостивий, путь їм освяти.
Кафа й Берестечко,
Царгород і Збараж...

Дай снаги і сили. Тож які світи!
Сурмачі засурмлять
і ревнуть гармати,
Кинеться сірома у кривавий вир.

На ясній зорі і на тихі води
Верне із неволі християнський мир.
...Отаке учора воскресив у серці
Нескладний до болю

лейтмотив віків,
Бубон і цимбали,
скрипка і сопілка,
Цокіт на світанку тисячі підків.

Кажуть: позабуте, автор невідомий.
Гей же гей, однак, які шолопаї!
Прадід сивочолий,

панібрат хоч чорту
Од своєго предка передав її.
Гримотять літаври,
стяги пломеніють,

Ген високе сонце осяває путь...
Пісне наша рідна! З роду і до роду
Днесъ живи і з віку у віку пребудь.

Нагадаємо, що останній свій притулок знаменитий кобзар знайшов на кримській землі: похованій Євген Адамцевич на цвинтарі в с. Холмівка Бахчисарайського району, де він проживав у своєї доньки Т. С. Бобрікової. Не стало Є. Адамцевича 19 листопада 1972 року...

монії, комуністичні чиновники (неважаючи на наші старання) народним кобзарям виступити не дозволили. Крім Адамцевича, у Львові тоді виступали визначні кобзарі того часу: Григорій Ільченко з Харкова, Іван Панченко та Георгій Ткаченко з Києва, Олександр Маркевич із Білої Церкви, київський лірник Павло Чемерський та ін.

Далі Євген Адамцевич разом із кобзарями України виступав в Івано-Франківській та Тернопільській областях, чаруючи чиленних слухачів віртуозною грою та співом.

У вересні 1969 р. вдалося зорганізувати виступ кобзарів із Львівському телебаченню (автор сценарію — автор цієї статті Б. Мельник, редактор — О. Паламарчук). Адамцевич виконував «Суд Байди» і «Запорозький марш» або замінювали називу на просто «Марш» чи «Козацький марш». На це кобзар реагував з обуренням, протестуючи проти перекручень та підробок. Я протестував разом із кобзарем, внаслідок чого диктору було заборонено називати мое прізвище як автора сценарію. Пояснення були прості: «Жеплинський був репресирован!».

З приводу заборони називати його твор «Запорозьким маршем» Адамцевич із хвилюванням говорив: «Та хіба ж у тому суть? Гарний твір, побудований на рідних народних мелодіях, житиме, як наше одвічне прагнення до волі, вічно! І радуватиме людей, незважаючи на назву чи заборону!».

Віщими стали слова кобзаря. Його славнозвісний «Запорозький марш» — дійсно невмирущий! Він, як і колись у невтомних мандрах Євгена Адамцевича, вхилове і тепер усіх, хто його слухає, викликає захоплення і щиру вдячність творцеві цього прекрасного шедевру кобзарського мистецтва.

Богдан ЖЕПЛИНСЬКИЙ,
бандурист, науковець
(3 архіву «КС»)

11

Народився
1878 р. — Степан Васильченко (справжнє прізвище — Панасенко), український письменник, прозаїк періоду модернізму і педагог.

1888 р. — Гнат Юра, український актор і режисер.

1893 р. — Роман Смаль-Стоцький, український мовознавець і політичний діяч, дипломат. Надзвичайний Посол і Повноважний Міністр УНР в Берліні (1921—1923), міністр екзильного уряду УНР, посередник здачі Дівізії «Галичина» британській армії, засновник Слов'янського інституту у США, голова НТШ у США.

1935 р. — Василь Симоненко, український поет і журналіст, діяч українського руху опору («шістдесятники»).

Померли:

1647 р. — Петро Могила, святий, політичний, церковний і освітній діяч України, з 1633 по 1647 роки митрополит Київський і Галицький.

1888 р. — Осип Фед'юкович, український поет, співець Буковини.

1901 р. — Степан Ніс, український фольклорист, етнограф і письменник.

1916 р. — Лесь Мартович, публіцист, кінодраматург, письменник-сатирик.

1998 р. — Борис Нечерда, український поет-шістдесятник.

12

1992 р. — підписаний договор про розділ Чорноморського флоту.

Народився

1907 р. — Сергій Корольов, видатний український вчений у галузі ракетобудування та космонавтики, конструктор.

13

Старий Новий рік

Традиція відзначати Старий Новий рік пішла від розходження Юліанського календаря (календаря старого стилю) та Григоріанського календаря — того, за яким зараз живе майже весь світ.

Розходження складає 13 днів. У цей день в Україні святкують Щедрий Вечір або свято Меланки.

Народилися:

1838 р. — Григорій Вороб'єв, український поет.

1934 р. — Леонід Кравчук, перший президент незалежної України.

10

Народилися:

1877 р. — Левко Мацієвич, український інженер-конструктор, винахідник, політичний діяч; перший український авіатор.

1888 — Антон Макаренко, український радянський педагог і письменник, один із засновників системи дитячо-підліткового виховання.

14

Народилися:

1855 — Опанас Сластіон, маляр і графік романтично-народницького напряму, етнограф і педагог.

1882 р. — Іван Огієнко (митрополит Іларіон), український православний митрополит, мовознавець, історик церкви, культурний діяч.

1898 р. — Юрій Горліс-Горський, письменник, старшина Армії УНР.

1937 р. — Євген Гуцало, український прозаїк, поет, публіцист, кінодраматург, письменник-сатирик.

1966 р. — Сергій Корольов, конструктор ракетно-космічних систем.

1977 р. — у Львові вийшов перший примірник «Gazette de Leopolis», першого відомого періодичного видання на території України.

1973

ТИ, КОНИКУ ВОРОНЕНЬКИЙ, НЕСИ ТА ГУЛЯЙ!

ПІСНЯ РОКУ

Їхав козак за Дунай,
Сказав: «Дівчино, прощай!»
Ти, конику вороненський,
Неси та гуляй!»
«Постій, постій, козаче,
Твоя дівчина плаче:
Як ти мене покидаєш, —
Тільки подумай!»
«Білих ручок не ламай,
Ясних очок не стирай,
Мене з війни зі славою
К собі ожидай!»

«Не хочу я нічого,
Тільки тебе одного,
Ти будь здоров, мій миленький,
А все пропадай!»
Свіснув козак на коня:
«Зоставайся, молода!
Я приїду, як не згину,
Через три года!
Тебе ж, мила, не забуду,
Поки жив на світі буду.
Коли умру на війні —
Поплач обо мін!»

НЕМОВ ЗИМА СПЛЕЛА УЗОРИ...

На вигляд — як сніжинка, а візьмеш у руки — не
 тане, теплом отогтає долоні, все сество і душу. Так
 можна сказати про кожен із більш як двадцяти
 декоративних виробів, що демонструються в ці мо-
 розні зимові дні на виставці «Снігові узори мережива»

у Всеукраїнському інформаційно-культурному центрі.
 Їхній автор — Галина Богданова, яка за двадцять
 років заняття мереживоплетінням опанувала багато
 технік та інструментів для роботи з нитками: спиці,
 гачок, коклюшку, човник і голку.

Впліталися пелюстки троянд, пі-
 р'їнки павича, голівка соняшника.
 З її артефактами інтер'єр будинку
 наповнювався красою і теплом. А
 коли народився другий внук, всі
 медсестри пологового будинку в
 Севастополі просто ахнули.

— Подивіться, в чому в нас дітей
 додому забирають, — сказали вони
 колегам.

Захоплення медперсоналу викликав одяг немовлят, який Г. Богданова оздобила ручним мереживом.

— Ця техніка найближча до пле-
 тіння косички, — говорить вона. —
 Хвостики ниточкою перекладаєш
 багато разів на свої місця.

І Галина Богданова також взяла в
 руки коклюшки — палички, які
 виготовляються з ялини, клена,
 вільхи чи берези, а також із пласт-
 мас і слонової кістки, подібні на
 бігуді, на які намотуються нитки
 для плетіння мережива. Воно називається подушним або вологодським.
 Потім освоїла фріволіт — техніку створення візерунків за допомогою спеціальних човників або голок з тупим кінцем. Це ажурне
 вузликове рукоділля вимагає міні-
 мум матеріальних затрат, трохи тер-
 піння і обновка для одягу та дому —
 готова. Таким способом можна виготовити й різноманітну біжути-
 рію: сережки, браслети, кольє, броши, маски, рукачки. Це на-
 родне ремесло для всіх — від молод-
 шого до старшого віку.

Свою першу колекцію ручного мережива Г. Богданова показала на виставці у Воркуті. Його сліпучобіла сніжність з відтінками Північного сяйва, благородна виразна стриманість з переїздом майстрини в Крим збагатилася новими відтінками південного ландшафті та колориту. В жорстку заданість паморозі та ялинкових гілок все частіше

Сину, коли йому виповнилося чо-
 тиридцять років, також подарува-
 ла виготовлену власними руками діржку. Для цього обрава німець-
 ку техніку.

А взагалі майстрина до тонкощів

знає всі особливості вологодських,

в'ятських та інших класичних сло-
 в'янських узорів, їхню відмінність

від європейських.

Ознайомившись із зразками ремесел, що демонструються в комплексах різних етніч-
 них груп півострова в Кримському

етнографічному музеї, вона знай-
 шла елементи рязанських візерун-
 ків в оздобленні кримськотатарського жіночого головного убору —

марами. Потім повторила їх влас-
 норуч. Для цього їй, правда, дове-
 лося розробити ескіз нової схеми

плетіння.

Г. Богданова так і працює: новий

узор спочатку виникає в уяві, по-

тім моделюється на папері і після

циєgo втілюється нитками у виро-
 бах, витончених, як художня юве-

лірна в'язь. Вони створюють особи-

ливу ауру гармонії, в якій хочеться

2014

Січень

пн	6	13	20	27
вт	7	14	21	28
ср	1	8	15	22
чт	2	9	16	23
пт	3	10	17	24
сб	4	11	18	25
нд	5	12	19	26

Травень

пн	5	12	19	26
вт	6	13	20	27
ср	7	14	21	28
чт	1	8	15	22
пт	2	9	16	23
сб	3	10	17	24
нд	4	11	18	25

Липень

3	10	17	24	31
4	11	18	25	
5	12	19	26	
6	13	20	27	
7	14	21	28	
8	15	22	29	
9	16	23	30	

Березень

3	10	17	24	31
4	11	18	25	
5	12	19	26	
6	13	20	27	
7	14	21	28	
8	15	22	29	
9	16	23	30	

Квітень

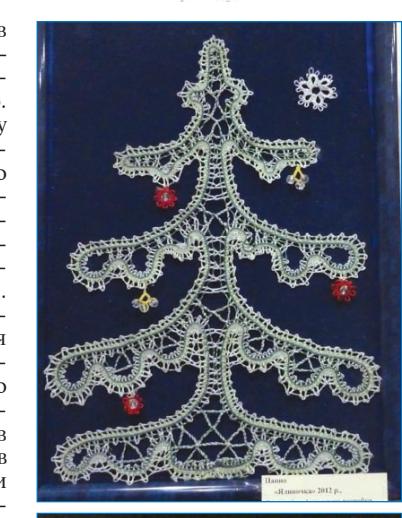
7	14	21	28	mo
8	15	22	29	tu
9	16	23	30	we
10	17	24	31	th
11	18	25		fr
12	19	26		sa
13	20	27		su

Серпень

4	11	18	25	mo
5	12	19	26	tu
6	13	20	27	we
7	14	21	28	th
8	15	22	29	fr
9	16	23	30	sa
10	17	24	31	su

Грудень

1	8	15	22	mo
2	9	16	23	tu
3	10	17	24	we
4	11	18	25	th
5	12	19	26	fr
6	13	20	27	sa
7	14	21	28	su

ФОРМИТИ ПЕРЕДПЛАТУ на всеукраїнську загальнополітичну і літературно-художню газету «Кримська світлиця» та інші культурологічні видання ДП «Національне газетно-журналне видавництво» (газету «Культура і життя», журнали «Українська культура», «Український театр», «Театрально-концертний Київ», «Музика», «Пам'ятки України: історія та культура») можна в будь-якому поштовому відділенні зв'язку України. У країнах далекого зарубіжжя оформити передплату на ці видання можна через сайт www.presa.ua на сторінці «Передплата On-Line». Передплатити та придбати окремі примірники видань в електронній версії можна за адресою — <http://presspoint.ua/>. Така послуга доступна в будь-якій країні світу. **Довідки за тел.: (044) 498-23-64; e-mail: nvu.kultura.porhun@gmail.com**